

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİM BİLİM DALI
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ**

**ÖĞRETMENLERİN LİDERLİK DAVRANIŞLARI İLE
ÖZERKLİK ALGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Özge ÇİMEN

DENİZLİ 2025

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİM BİLİM DALI
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ**

**ÖĞRETMENLERİN LİDERLİK DAVRANIŞLARI İLE ÖZERKLİK
ALGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Özge ÇİMEN

DANIŞMAN

Prof. Dr. Kazım ÇELİK

ETİK BEYANNAMESİ

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu; başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu; atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi; kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı; bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Özge ÇİMEN

Yüksek Lisans Öğrencisi

TEŞEKKÜR

Bu bitirme projesi çalışmamda öğretmenlerin liderlik davranışları ile özerklik algıları arasındaki ilişkiye yönelik görüşleri üzerinde durulmuştur. Öğretmenlerin liderlik düzeylerinin ortaya çıkarılması ve kişisel özelliklere göre karşılaştırılması, öğretmenlerin özerklik algılarının ortaya çıkarılması ve kişisel özelliklerine göre karşılaştırılması ile öğretmenlerin liderlik düzeyi ile öğretmenlerin özerklik algıları arasındaki ilişki ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Bu tezin hazırlanma sürecinde bana yol gösteren, bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım, görüşleriyle beni destekleyen ve yönlendiren danışman hocam, Prof. Dr. Kazım ÇELİK'e, ayrıca bu süreç boyunca her zaman yanımda olan aileme, desteği ile bana motivasyon sağlayan, güç veren ve her konuda yanımda olan sevgili arkadaşım Edip BİÇER'e teşekkür ederim.

Özge ÇİMEN

ÖZET

Öğretmenlerin Liderlik Davranışları ile Özerklik Algıları Arasındaki İlişki

ÇİMEN, Özge

Tezsiz Yüksek Lisans Projesi, Eğitim Bilimleri, ABD,

Eğitim Yönetimi Bilim Dalı

Proje Danışmanı: Prof. Dr. Kazım ÇELİK

Ocak 2025, 56 Sayfa

Bu araştırmanın amacı öğretmenlerin liderlik davranış düzeyleri ile öğretmen özerkliği algıları arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılmasıdır. Araştırma ilişkisel tarama modelinde ve nicel bir çalışma olarak yapılmıştır. Araştırmada 200 öğretmene rastgele örnekleme ile ulaşılmış ve veri toplanmıştır. Öğretmenlerin öğretmen liderliği düzeylerinin sınıf liderliği, ebeveyn liderliği, mikro-seviye liderliği, makro-seviye liderlik ve genel öğretmen liderliğinin yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin özerklik düzeylerinin sınıfta özerklik düzeylerinin çok yüksek olduğu görülürken okulda özerklik, mesleki özerklik düzeyleri ile genel öğretmen özerkliği düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin liderlik davranış düzeylerinin medeni durum ve öğrenim düzeylerinde farklılık göstermediği ancak cinsiyet, yaş, kıdem, kademe ve kariyer basamaklarına göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Öğretmenlerin özerklik algılarının cinsiyet, medeni durum, öğrenim düzeyi ve kademe değişkenlerine göre farklılık göstermediği ancak yaş, kıdem ve kariyer basamaklarına göre farklılık gösterdiği saptanmıştır. Öğretmenlerin liderlik davranış algılarının ebeveyn liderliğinin kadın öğretmenler lehine yüksek olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin liderlik davranış ve özerklik algılarının 22-35 yaşlardaki öğretmenler lehine yüksek olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin ebeveyn liderliği davranışlarının ilkokullarda çalışan öğretmenler lehine yüksek çıkmıştır. Öğretmenlerin liderlik davranış düzeylerinin ve özerklik algılarının kıdemi az olan öğretmenler lehine yüksek olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin liderlik davranış düzeylerinin ve özerklik algılarının kariyer düzeyleri değişkenine göre öğretmen unvanlılar lehine yüksek olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin liderlik davranış düzeyleri ile öğretmen özerkliği algıları arasında pozitif yönlü ve yüksek düzeyde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin liderlik davranış ve alt boyutlarıyla öğretmen özerkliği alt boyutları arasında büyük ölçüde pozitif yönlü ve düşük ya da orta düzeyli ilişki olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Liderlik, Özerklik, Öğretmen Liderliği, Öğretmen Özerkliği

İÇİNDEKİLER

PROJE ONAY SAYFASI.....	iii
ETİK BEYANNAMESİ.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.1.1. Problem Cümlesi	2
1.1.2. Alt Problemler	2
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Sınırlılıklar	4
1.5. Tanımlar	4
İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	6
2.1. Liderlik Kavramı.....	6
2.1.1.Öğretmen Liderliği.....	7
2.1.1.1.Öğretmen Liderliği Davranışları.....	10
2.2. Özerklik Kavramı.....	11
2.2.1.Öğretmen Özerkliği.....	13
2.3. Öğretmen Liderliği ve Öğretmen Özerkliği Arasındaki İlişki.....	17
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM.....	18
3.1. Araştırma Modeli	18
3.2. Evren ve Örneklem	18
3.3. Veri Toplama Aracı	19
3.4. Verilerin Toplanması	20
3.5. Verilerin Analizi	20
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUMLAR.....	23
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	23
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	24
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	31

BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER.....	34
5.1. Tartışma ve Sonuç.....	34
5.2. Öneriler.....	35
KAYNAKÇA.....	36
EKLER.....	39
Ek 1. Ölçek.....	39
Ek 2. Ölçek İzin Belgesi.....	42
Ek 3. Etik Kurul Onayı.....	43
Ek 4. MEB Onayı.....	45
ÖZGEÇMİŞ.....	46

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Öğretmenlerin Kişisel Özelliklerine Göre Dağılımları ile İlgili Bilgiler	18
Tablo 3.2. Verilerinin Cronbach's Alpha Analiz Sonuçları	20
Tablo 3.3. Verilerin Normal Dağılım Analizi Sonuçları	21
Tablo 3.4. Korelasyon Yorumlama Tablosu	21
Tablo 4.1. Öğretmenlerin Liderlik Davranış Düzeyleri ve Özerklik Algı Düzeylerine İlişkin Bulgular	23
Tablo 4.2 Öğretmenlerin Liderlik Davranış Düzeyleri ve Özerklik Algılarının Cinsiyetlerine Göre t Testi Analizine İlişkin Bulgular.....	24
Tablo 4.3 Öğretmenlerinin Liderlik Davranış Düzeyleri ve Özerklik Algılarının Yaşlarına Göre Anova testi Analizine İlişkin Bulgular	25
Tablo 4.4 Öğretmenlerinin Liderlik Davranış Düzeyleri ve Özerklik Algılarının Medeni Durumlarına Göre t testi Analizine İlişkin Bulgular	26
Tablo 4.5 Öğretmenlerinin Liderlik Davranış Düzeyleri ve Özerklik Algılarının Öğrenim Düzeyi Durumlarına Göre t testi Analizine İlişkin Bulgular.....	27
Tablo 4.6 Öğretmenlerin Liderlik Davranış Düzeyleri Algılarının Kademelerine Göre Anova testi Analizine İlişkin Bulgular	28
Tablo 4.7 Öğretmenlerinin Liderlik Davranış Düzeyleri ve Özerklik Algılarının Kıdemlerine Göre Anova testi Analizine İlişkin Bulgular	29
Tablo 4.8 Öğretmenlerinin Liderlik Davranış Düzeyleri ve Özerklik Algılarının Kariyer Düzeylerine Göre Anova testi Analizine İlişkin Bulgular	30
Tablo 4.9 Öğretmenlerin Liderlik Davranış Düzeyleri ile Özerklik Algıları Arasındaki İlişkinin Pearson Korelasyon Testi ile Analizine İlişkin Bulgular	31

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Öğretim ve liderliğin çerçevesi.....	10
---	----

BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ

Bu çalışmada öğretmenlerin liderlik davranışları ile özerklik algıları arasındaki ilişki incelenecektir. Araştırma nicel ve ilişkisel tarama biçiminde yapılacaktır.

Çalışmanın bu bölümünde problem durumu, problem ve alt problemler, amaç, önem, varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1.Problem Durumu

Liderlik ve özerklik arasındaki ilişki, organizasyonel yapıların verimli işleyişi için oldukça önemlidir. Bu iki kavram, birbirini tamamlayıcı şekilde işleyebilir ancak bazen çatışma da oluşturabilir.

- **Liderlik ve Yönlendirme:** Liderler, grup ya da organizasyonun hedeflerine ulaşması için yönlendirme yapar. Liderin görevi, vizyon oluşturmak, strateji belirlemek ve grup üyelerini bu hedeflere yönlendirmektir. Ancak bu süreçte, liderin ne kadar müdahaleci olacağı, üyelerin özerkliğini etkileyebilir.
- **Özerklik ve Bağımsızlık:** Özerklik, bireylerin kendi kararlarını alma, inisiyatif kullanma ve kendi işlerini yönetme kapasitesidir. Özerklik, çalışanların motivasyonunu artırabilir, yaratıcılığı teşvik edebilir ve daha yüksek memnuniyet sağlayabilir.
- **Denge Kurma:** Etkili liderler, özerkliği destekleyen bir ortam yaratırken aynı zamanda hedeflere ulaşmak için gerekli rehberliği ve yapıyı sunar. Bu, liderin müdahalelerinin aşırıya kaçmaması ve çalışanların bağımsızlıklarını koruyabilmesi için kritik bir denge gerektirir.
- **Otorite ve Güç:** Liderin otoritesi, bazı durumlarda bireylerin özerkliğini sınırlandırabilir. Ancak lider, özerklik fırsatları sunarak çalışanların kendilerini değerli hissetmelerini sağlayabilir. Bu, organizasyonel verimliliği artırabilir.

Sonuç olarak: Liderlik ve özerklik arasındaki ilişki, iş ortamında hem rehberlik sağlamak hem de bireylerin kendi potansiyellerini gerçekleştirmelerine fırsat tanımak arasında bir denge kurmayı gerektirir. Bu denge kurulduğunda liderlik, çalışanların özerkliklerini artırarak daha verimli ve motive bir çalışma ortamı oluşturabilir.

Liderlik ve özerklik arasındaki ilişki hem bireylerin hem de organizasyonların gelişimi için kritik bir unsurdur.

Eğitimdeki sürekli değişimler ve yenilikler, öğretmenlerin rolünü giderek karmaşık hale getirmekte ve liderlik becerilerinin önemini artırmaktadır. Öğretmenlerin liderlik davranışlarının, öğretmen özerklik algıları üzerindeki etkisi henüz yeterince anlaşılmamıştır. Özellikle, öğretmenlerin liderlik tarzlarının özerklik algılarına nasıl yansıdığı ve bu algıların öğretmenlerin profesyonel uygulamalarını nasıl şekillendirdiği konusunda derinlemesine bir anlayış eksikliği bulunmaktadır. Günümüzde, öğretmenlerin kendi öğretim süreçlerini planlama, uygulama ve değerlendirme konularında ne kadar özgür oldukları, özerklik algılarıyla doğrudan ilişkilidir. Ancak, bu algıların nasıl oluştuğu, öğretmen liderlik davranışlarının bu süreç üzerindeki etkisi ve bu etkinin eğitim kalitesine nasıl yansıdığı konularında daha fazla araştırma gereklidir. Bu bağlamda, bu proje önerisi, öğretmen liderlik davranışları ile öğretmen özerklik algıları arasındaki ilişkiyi derinlemesine incelemeyi ve bu ilişkinin eğitim politikaları ve öğretmenlerin profesyonel gelişimi açısından önemini anlamayı amaçlamaktadır. Bu araştırma, eğitimdeki liderlik anlayışını zenginleştirmek ve öğretmenlerin etkili öğretim stratejileri geliştirmelerine yardımcı olacak kritik bilgiler sunmayı hedeflemektedir.

1.1.1. Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi “Öğretmenlerin liderlik davranışları ile özerklik algıları arasındaki ilişki nedir?” şeklinde belirlenmiştir.

1.1.2. Alt Problemler

Araştırmanın alt problemleri şunlardır:

1. Öğretmenlerin liderlik davranış düzeyleri ve özerklik algı düzeyleri nedir?
2. Öğretmenlerin liderlik davranış düzeyleri ve özerklik algıları; kişisel değişkenlerine a) Cinsiyet, b) Yaş, c) Kıdem d) Medeni durum e) Çalıştıkları kademe f) Eğitim düzeyi g) Kariyer basamağına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Öğretmenlerin liderlik davranış düzeyleri ile özerklik algıları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma ile 2024-2025 eğitim öğretim yılında Denizli ilindeki resmi okullarda görev yapan öğretmenlerin liderlik seviyelerinin ortaya konulması ve kişisel olarak karşılaştırılması, öğretmenlerin özerklik düşüncelerinin ortaya konulması ve kişisel olarak karşılaştırılması ile öğretmenlerin liderlik davranış düzeyi ile öğretmenlerin özerklik algıları arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bunun yanında alan yazına katkı sağlanması ve bu konuya ilgi duyanlara kaynak desteğinin verilmesi amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Öğretmen liderlik davranışlarıyla öğretmen özerklik algıları arasındaki ilişkinin araştırılması, eğitimdeki temel dinamiklerden birini anlamak için önemli bir adımdır. Bu çalışma, öğretmen liderlik davranışlarıyla öğretmenlerin özerklik algıları arasındaki ilişkiyi anlamayı hedeflemektedir. Öğretmenlerin liderlik tarzları ve öğretmen özerklik algıları arasındaki dinamikleri incelemek, eğitim politikalarının ve profesyonel gelişim stratejilerinin nasıl şekillendirilebileceğine dair önemli bilgiler sağlayabilir. Ayrıca, öğretmenlerin kendi öğretim pratiklerini iyileştirmelerine ve öğrenci başarılarını artırmalarına yardımcı olabilecek yöntemleri tanımlamak da amaçlanmaktadır. Öğretmenlerin liderlik rollerini daha iyi anlamak, eğitimdeki liderlik kavramını ve etkilerini derinlemesine keşfetmek açısından önemlidir. Bu tür bir araştırma, öğretmenlerin nasıl liderlik sergilediğini ve bu liderlik tarzlarının öğrenci başarılarına etkisini anlamamıza yardımcı olabilir.

Öğretmenlerin özerklik algıları, kendi profesyonel gelişimlerini yönlendirme ve öğrenci öğrenme süreçlerini daha etkili bir şekilde yönetme konusundaki güvenlerini ve yeteneklerini yansıtır. Bu algılar, öğretmenlerin motivasyonunu artırabilir ve dolayısıyla öğrenci başarılarına pozitif yönde etki edebilir. Araştırmanın sonuçları, eğitim politikalarının oluşturulması ve eğitim sisteminin iyileştirilmesi süreçlerinde kılavuz olabilir. Özellikle, öğretmenlerin liderlik davranışlarını destekleyici politikaların nasıl geliştirilebileceği konusunda bilgi sağlayabilir. Öğretmen liderlik davranışlarıyla öğretmen özerklik algıları arasındaki ilişkinin araştırılmasının eğitimdeki çeşitli alanlara nasıl katkıda bulunabileceğini göstermektedir. Bu tür bir araştırma, eğitim sisteminin

iyileştirilmesi ve öğrenci başarılarının artırılması için stratejik olarak önemli bilgiler sunabilir.

1.4. Sınırlılıklar

- 2023-2024 eğitim- öğretim senesinde Denizli ilindeki resmi okullarda görev yapan öğretmenlerin görüşleriyle sınırlıdır.
- Araştırma, konuyla ilgili kaynak taraması ve öğretmenlerin ölçeğe verdikleri cevaplarla sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Araştırma ile ilgili bazı terimlerin tanımları şunlardır:

Liderlik: Liderlik; “Liderlik; örgütün amaçları ile personelin beklentileri ve gereksinimlerini uyumlaştıran ve bunları davranışa dönüştürme yeteneği bulunan yönetsel beceriler bütünüdür.” Liderlik; “Örgütün bütün unsurları ile birleştiren (kültürel, ekonomik, moral, sosyal) ve ortak bir algı dayanağı yaratan bir iletişim yeteneğidir”.

Yönetim: Yönetim, organizasyonların etkin ve verimli çalışabilmesi için kaynakları organize etme ve yönlendirme sürecidir. Liderlik, genellikle yönetimden farklı olarak daha çok vizyon belirleme ve ilham verme işlevi görürken, yönetim daha çok planlama, düzenleme ve kontrol üzerine odaklanır.

Güç ve Otorite: Güç, bir kişinin veya grubun, başkaları üzerinde etki yaratma kapasitesidir. Otorite ise, belirli bir pozisyondan veya unvandan kaynaklanan, başkalarına karar verme yetkisi veren bir düzeydir. Liderlik, genellikle otoriteye dayalıdır, ancak liderin sahip olduğu güç, özerklikle doğrudan ilişkili olabilir.

Öğretmen Liderliği: Öğretmenin çalışkan, sorumluluk sahibi ve yeniliklere açık olması, öğrencilerini ve meslektaşlarını güdüleyebilmesi, onları etkilemesi anlamına gelmektedir (Katzenmeyer ve Moller, 2013).

Özerklik: Özerklik kavramı farklı uygulama alanlarında farklı tanımlamalar ve kuramsal temellerde ele alınmaktadır. Türk Dil Kurumu sözlüğünde özerklik; Bir topluluğun, bir kuruluşun ayrı bir yasaya bağlı olarak kendi kendini yönetme hakkı, muhtariyet, otonomi, otonomluk şeklinde tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2021).

Motivasyon: Motivasyon, bir bireyin hedeflere ulaşmak için harekete geçmesini sağlayan içsel ve dışsal dürtülerdir. Liderlik ve özerklik, bireylerin motivasyonunu doğrudan etkileyebilir. Özerk bir ortamda çalışan bir birey, kendi içsel motivasyonu ile daha fazla hareket edebilir.

İnisiyatif: İnisiyatif, bireylerin kendi başlarına hareket etme ve yeni fırsatlar yaratma yeteneğidir. Özerklik ile yakın ilişkilidir çünkü özerk bireyler, genellikle inisiyatif alarak kendi hedeflerine ulaşmak için harekete geçerler.

Öğretmen Özerkliği: Öğretmenlerin eğitimin planlanması, geliştirilmesi ve yönetilmesi süreçlerinde aktif olarak rol almalarıdır (Friedman, 1999).

İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Liderlik Kavramı

Liderlik, bir grup, organizasyon veya topluluğun belirlenen hedeflere ulaşabilmesi için insanları etkileme ve yönlendirme sürecidir. Bu kavram, farklı alanlarda çeşitli şekillerde ele alınmış ve birçok teorik çerçeveye açıklanmıştır. Liderlik hem bireysel bir yetenek olarak hem de sosyal bir etkileşim süreci olarak kabul edilebilir. Liderlik aşağıdaki başlıca unsurlarla tanımlanabilir (Frost ve Durrant, 2002; McLaughlin ve Talbert, 2006).

Etkileme ve Yönlendirme: Liderlik, bir liderin takipçilerini belirli bir hedefe doğru yönlendirmesi ve onları motive etmesidir. Bu süreç, genellikle liderin kişisel özellikleri, yetenekleri ve iletişim becerileriyle doğrudan ilişkilidir. Liderin, takım üyelerini etkileyebilmesi için güven oluşturma, ilham vermesi ve bir vizyon sunması gerekir.

İzleme ve Karar Verme: Liderler, organizasyonun içinde kararlar alırken ve stratejik yönelimleri belirlerken önemli bir rol oynar. Bu, kaynakların verimli kullanımı, hedeflerin belirlenmesi ve grup dinamiklerinin yönetilmesi gibi unsurları içerir.

Bireysel ve Topluluk Yararını Gözetme: Liderlik, yalnızca bireysel başarıyı değil, aynı zamanda grup ya da organizasyonun başarısını hedef alır. Liderler, topluluklarının ihtiyaçlarını ve beklentilerini dikkate alarak kararlar alır ve bu kararlar, topluluğun genel çıkarlarını gözetir.

Liderlik Teorileri: Liderlik, çeşitli teoriler aracılığıyla açıklanabilir. Öne çıkan teoriler şunlardır:

Liderlik ve Güç İlişkisi: Liderlik, gücün etkin bir şekilde kullanılmasını gerektirir. Güç, liderin emirleri verme, karar alma ve etkileme kapasitesini ifade eder. Liderlikte güç, cezalandırma gücü, ödüllendirme gücü, uzmanlık gücü ve referans gücü gibi farklı boyutlarda karşımıza çıkar (Harris ve Lambert, 2002; Leithwood vd., 2004).

Etik ve Liderlik: Liderlerin etik değerlerle hareket etmeleri, sadece örgütsel değil toplumsal düzeyde de önem taşır. Etik liderlik, doğruyu yanlıştan ayırma ve adil kararlar alma sorumluluğunu içerir.

Liderlik, insanların potansiyellerini en iyi şekilde ortaya koymalarına yardımcı olmak, onlara ilham vermek ve ortak hedeflere ulaşmalarını sağlamak için gereken karmaşık bir beceri ve süreçtir. Liderlik, sadece bir pozisyon değil, aynı zamanda bir etkileşim biçimidir ve liderin kişisel özellikleri, davranışları ve çevresel faktörlerle şekillenir (Hogan ve Kaiser, 2005).

Liderlik becerileri doğuştan gelmediği gibi, sonradan da geliştirilebilir. Eğitim, deneyim ve mentorluk, liderlik becerilerini geliştirmek için önemli araçlardır. Ayrıca, liderin duygusal zekasını geliştirmesi, empati kurabilmesi, karar alma yeteneklerini iyileştirmesi ve iletişim becerilerini arttırması gerekir.

Sonuç olarak, liderlik sadece bir yönetme biçimi değil, aynı zamanda insanlara ilham veren, onları bir amaç etrafında toplayan ve onları daha yüksek hedeflere yönlendiren bir süreçtir. Liderlik, vizyon, motivasyon, empati, iletişim ve karar verme becerileri gibi çeşitli unsurların birleşimidir ve her birey bu becerileri geliştirerek liderlik rolünü üstlenebilir (Erdem ve Dikici, 2009).

2.1.1. Öğretmen Liderliği

Öğretmen liderliği çok yeni bir kavram olmasa da son zamanlarda da öğretmen liderliği akademik dünyada daha da çok ilgi görmeye başlamıştır (Chow, 2016; Lowery-Moore vd., 2016; Martínez ve Tadeu, 2018). Öğretmen liderliği, öğretmenlerin okul topluluğunda liderlik rolü üstlenmesi ve bu rolü okulun eğitimsel başarısını artırmak için kullanmasıdır. Bu kavram, geleneksel okul liderliği anlayışından farklı olarak, liderliğin yalnızca okul yöneticilerine ait bir sorumluluk olmadığını, öğretmenlerin de bu süreçte aktif bir rol oynaması gerektiğini vurgular. Öğretmen liderliği, öğretmenlerin öğretim uygulamaları, okul kültürü ve öğrenci başarısını iyileştirme konularında liderlik yapmalarını içerir (Lai ve Cheung, 2015; Neumerski, 2013; Sebastian vd., 2017; Nguyen vd. 2020).

Öğretmen liderliği genel olarak; eğitim süreçlerinde istekli görev alma, ürettiği projelerle öğrenci ve meslektaşlarının gelişimine destek olma sürecidir. “Lider öğretmen” bireylerin çeşitli rollerini vurgulayan genel bir terimdir (Wenner ve Campbell 2017). Lider öğretmenin temel boyutları ise şu şekildedir;

Eğitimsel Liderlik: Öğretmenler, sınıf içinde öğretim yöntemleri ve stratejileri konusunda liderlik yaparak, öğrencilerin akademik başarılarını artırmak için çaba sarf ederler. Bu liderlik, öğretmenlerin kendi derslerini geliştirme ve meslektaşlarıyla iş birliği yaparak okul genelinde öğretim kalitesini iyileştirmeyi içerir.

Profesyonel Gelişim: Öğretmen liderleri, diğer öğretmenlerin mesleki gelişimlerine katkıda bulunur. Mentorluk, meslektaş değerlendirmeleri ve profesyonel öğrenme toplulukları kurarak öğretmenlerin bilgi ve becerilerini artırmalarına yardımcı olurlar.

Okul Kültürü ve İklimi: Öğretmen liderleri, okul kültürünü geliştirmek ve öğrenciler için daha olumlu bir öğrenme ortamı oluşturmak için çeşitli stratejiler uygular. Bu, sınıf içi yönetimden okul dışı etkinliklere kadar geniş bir yelpazeyi kapsar.

İş birliği ve Takım Çalışması: Öğretmen liderliği, öğretmenlerin iş birliği yapmalarını teşvik eder. Öğretmenler, meslektaşlarıyla bilgi ve deneyimlerini paylaşarak okulun genel başarısını artırmak için birlikte çalışırlar (Gronn, 2000; Leithwood vd., 1999).

Vizyon ve Değerler: Öğretmen liderleri, okulun eğitimsel hedefleri ve değerleri doğrultusunda bir vizyon geliştirir ve bunu okul topluluğuna aktarır. Bu vizyon, okulun genel misyonu ile uyumlu bir şekilde öğrenci başarısına odaklanır (Leithwood vd., 2004; Yukl, 2004).

Öğretmen liderliği çok önemli bir kavram olmasının sebebi;

Öğrenci Başarısını Artırmak: Öğretmen liderleri, öğretim yöntemlerini geliştirme ve öğrencilere daha etkili rehberlik yapma yoluyla öğrenci başarılarını artırma fırsatına sahiptir.

Okulun Sürekli Gelişimi: Öğretmenler, mesleki gelişimlerine katkıda bulunarak okuldaki eğitim kalitesini sürekli olarak iyileştirir. Öğretmen liderliği, okulda yenilikçi ve etkili öğretim uygulamalarının benimsenmesine yardımcı olur.

Mesleki İşbirliğini Güçlendirme: Öğretmen liderliği, öğretmenler arasında iş birliğini ve takım çalışmasını teşvik eder. Bu iş birliği, okulda daha etkili öğretim yöntemlerinin ve yönetim stratejilerinin uygulanmasına olanak tanır (Katzenmeyer ve Moller'un, 2001).

Öğretmen liderliği çalışmalarında liderlik farklı boyutlarıyla incelenmekte, bunlardan birinde öğretmen liderlerin bazı özellikleri sıralanmaktadır: Lider öğretmenler; meslektaşlarıyla bilgiyi paylaşmayı seven, öğrencileri için en iyiyi planlayan, öğretim sürecine okul idaresi, öğrenci ve veliyi dahil eden sosyal ve politik konularda sorumluluk sahibi olan ve okul ile ilgili kararlarda okulun gelişimi için risk alabilen kişilerdir. Uygulamada lider öğretmenlerin görevleri çeşitlenebilir. Bu araştırmaların birinde lider öğretmenlerin görevleri dört grupta incelenmektedir (Lord ve Miller, 2000).

- Sınıftaki öğrenme kazanımlarını dolaylı olarak destekleyen konular ve programlar konusunda eğitimin bileşenleriyle paylaşmak.
- Öğretim dışında farklı kişi ve materyallerle çalışmak.
- Sınıf ortamlarında öğretmenlerle bireysel çalışmak.
- Laboratuvar ve karşılaştırılabilir mesleki gelişim ortamlarında öğretmenlerle topluca çalışmak.

Teknolojinin gelişmesiyle değişen dünyada okullar ya tamamen etkinliğini yitirecek ya da değişime ayak uydurarak çevresini etkileyen kurumlar olarak devam edeceklerdir.

Okullarda değişimin etkili olabilmesi için öğretmenlerin bu sürece dahil edilmesi veya öğretmenler için yeni davranışlar oluşturulması gerekmektedir. Bu bağlamda, öğretmenlerin liderlik davranışlarının desteklenmesi ve öğretmenlerde liderlik davranışlarının oluşturulabilmesi işlevsel görülmektedir (Beycioğlu, 2010). Okulların değişim sürecinde öncül olabilmesi için çevrelerini etkileyebilen lider öğretmenlere ihtiyaç vardır. Okullar eğitim hizmeti veren kurumlarımızdır. Nitelikli bir eğitim hizmeti iyi bir örgütlenme ile mümkündür (İnandı, Özkan, 2006). Eğitim örgütlerinin tek bir kişinin yönetemeyeceği kadar karmaşık bir yapıda olması, okullardaki öğretici aktörler olan öğretmenlerin görev ve sorumluluklarını öz veri ile yerine getirmekle beraber liderlik yetilerini ön plana çıkarmaları, okulların amaçlarını üst düzeyde gerçekleştirerek “Etkili Okul” olabilmeleri için adeta bir zorunluluk arz etmektedir (Turan, 2010). Öğretim ve liderlik birbirinden kopuk iki kavram gibi görünseler de aslında bir öğretmenin gücü liderlik rolleriyle değer kazanmaktadır. Olson (1999), öğretim ve liderlik arasındaki ilişkiyi şu şekilde açıklamıştır:

Şekil 2.1. Öğretim ve liderliğin çerçevesi

2.1.1.1.Öğretmen liderliği davranışları. Öğretmen liderliği davranışları, öğretmenlerin sınıf içinde ve okul ortamında liderlik yapma biçimlerini ifade eder. Öğretmenlerin liderlik özellikleri, öğrencilerin öğrenme süreçlerini şekillendiren, okul kültürünü geliştiren ve öğretim pratiğini iyileştiren önemli faktörlerdir. Bu davranışlar, öğretmenlerin sadece ders anlatma becerileriyle sınırlı olmayıp, aynı zamanda öğrencilere rehberlik etme, onları motive etme, iş birliği oluşturma ve okul ortamını olumlu hale getirme yeteneklerini de içerir.

Öğretmen liderliğinin farklı boyutları ve davranışları şunlardır:

- **Öğrenme ve öğretim süreçlerine liderlik etme:** Öğretmenler, öğrencilerin öğrenme süreçlerini yönlendiren ve destekleyen liderlerdir. Bu, derslerin etkili bir şekilde sunulması, öğrencilerin ihtiyaçlarına göre öğretim yöntemlerinin uyarlanması ve öğrenme materyallerinin uygun şekilde seçilmesi anlamına gelir.
- **Öğrencilerle etkili iletişim:** Öğretmenler, öğrencilerin düşüncelerini, duygularını ve ihtiyaçlarını anlamak için güçlü bir iletişim becerisine sahip olmalıdır. Öğrencileri dinleme, onları anlamak ve ihtiyaçlarına cevap verme, öğretmen liderliğinin temel bir parçasıdır.

- **Pozitif okul ortamı:** Öğretmenler, sınıf içi ve okul dışı ilişkileriyle okul kültürünü şekillendirirler. Pozitif, destekleyici bir okul ortamı yaratmak, öğretmenlerin liderlik davranışlarının bir parçasıdır.
- **İş birliği ve takım çalışması:** Öğretmen liderleri, sadece kendi sınıflarındaki öğrencileri değil, okul genelindeki diğer öğretmenlerle de iş birliği yapar. Bu, okulun genel başarısını artırır ve eğitim sisteminde bir dayanışma oluşturur.
- **Öğrencilerin gelişimini izleme:** Öğretmenler, öğrencilerinin öğrenme süreçlerini sürekli izler, değerlendirme yapar ve geribildirimde bulunur. Bu, öğrencilerin güçlü yönlerini ve gelişim alanlarını belirleyerek onları daha etkili bir şekilde desteklemeye olanak tanır.
- **Zorluklarla başa çıkma:** Öğretmenler, karşılaştıkları çeşitli problemleri çözme yeteneğine sahip olmalıdırlar. Bu, sınıf yönetimi, öğrenciler arası çatışmalar veya müfredat ile ilgili zorluklar olabilir.
- **Adil ve etkili kararlar alma:** Öğretmenler, adil ve etik kararlar alarak öğrencilerinin gelişimini destekler ve sınıf ortamında dengeyi sağlar.

2.2. Özerklik Kavramı

Özerklik (veya autonomi), bir bireyin ya da bir grubun kendi kararlarını alma, eylemlerini kendi içsel değerlerine, inançlarına ve hedeflerine göre düzenleme özgürlüğüdür (Kabaalioğlu ve Yıldırım, 1995). Bir anlamda, özerklik, dışsal etmenlerden bağımsız olarak, kişinin kendisini yönlendirme yeteneğini ifade eder. Hem bireysel hem de toplumsal bağlamda, özerklik önemli bir kavramdır ve çok farklı alanlarda kullanılır. Psikoloji, felsefe, sosyoloji, eğitim, ekonomi gibi birçok disiplinde farklı anlamlar taşır. Bu yüzden, özerklik kavramı, bağlama ve kullanım alanına göre farklı biçimlerde açıklanabilir.

Felsefî ve Etik Anlamda Özerklik

Felsefede, özerklik genellikle bir bireyin kendi hayatı üzerinde bağımsızlık ve egemenlik hakkına sahip olması anlamında kullanılır. Kant'ın ahlak felsefesinde, özerklik, bireyin ahlaki yasaları kendisinin kabul etmesi ve bu yasalar doğrultusunda hareket etmesi anlamına gelir.

Psikolojik Özerklik

Psikolojide özerklik, bireyin kendi eylemleri üzerinde kontrol sahibi olma ve kendi içsel motivasyonlarıyla hareket etme kapasitesidir. İnsanlar, özerkliklerini hissettiklerinde daha mutlu, sağlıklı ve başarılı olurlar (Şahin, Ulusoy ve Şahin, 1993).

Sosyolojik ve Toplumsal Özerklik

Sosyolojik açıdan, özerklik, bireylerin ya da grupların toplum içinde bağımsız hareket etme, kendi yaşam tarzlarını belirleme, toplumsal norm ve kuralları sorgulama yeteneği olarak tanımlanabilir (Özdoğan, 1997).

Eğitimde Özerklik

Eğitimde özerklik, öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerinde aktif bir rol oynamaları ve öğrenmeye yönelik kararlar almaları anlamına gelir (Piaget, 1932).

Eğitimde özerklik, bireylerin kendi öğrenme süreçlerinde bağımsızlık, karar verme yeteneği ve sorumluluk taşıma kapasitesini ifade eden bir kavramdır. Bu kavram, öğrencilerin ve öğretmenlerin eğitim sürecinde aktif roller üstlenmelerini ve dışsal kontrolün yerine içsel motivasyonun ve özgürlüğün ön plana çıkmasını hedefler. Eğitimde özerklik, genellikle şu alanlarda kendini gösterir:

Öğrenci Özerkliği: Öğrencilerin öğrenme süreçlerinde kararlar alabilmesi, hangi konularda ne zaman çalışacaklarına, hangi kaynakları kullanacaklarına ve öğrenme yöntemlerini nasıl seçeceklerine dair özgürlüklerinin olmasıdır. Bu, öğrencinin öğrenme sorumluluğunu üstlenmesini ve kendi hedeflerini belirlemesini sağlar.

Öğretmen Özerkliği: Öğretmenlerin eğitim yöntemlerini, ders içeriklerini ve değerlendirme biçimlerini belirlerken özgür olmaları da bir tür özerkliği ifade eder. Öğretmenler, öğrencilerin ihtiyaçlarına göre öğretim yöntemlerini ve içeriği adapte edebilir, aynı zamanda eğitim politikaları çerçevesinde yaratıcı çözümler geliştirebilirler.

Okul Özerkliği: Okulların eğitim programlarını, yönetim biçimlerini ve diğer eğitimsel faaliyetleri kendi ihtiyaçlarına ve topluluklarının özelliklerine göre şekillendirme özgürlüğüdür. Bu, merkeziyetçi yönetimden daha esnek ve özgür bir yapı anlamına gelir.

Eğitimde özerklik, bireylerin daha fazla motivasyon ve sorumluluk taşıyıp kendi potansiyellerini daha verimli kullanmalarına olanak tanır. Bu yaklaşım, öğrenme sürecinin daha kişiselleştirilmiş ve etkili olmasına yardımcı olabilir. Ayrıca, özerklik, bireylerin eleştirel düşünme, problem çözme ve yaratıcı becerilerini geliştirmelerine katkı sağlar (Biesta, 2009; Bustingorry 2008; Ingersol, 2007; Öztürk, 2011).

2.2.1. Öğretmen Özerkliği

Öğretmen özerkliği, öğretmenlerin mesleki yaşamlarında kendi kararlarını alma, öğretim süreçlerini ve sınıf yönetimini bağımsız bir şekilde düzenleme yetkisi ve özgürlüğüdür. Öğretmenler, öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda en uygun öğretim yöntemlerini belirleyebilir, ders içeriklerini uyarlayabilir, sınıf ortamlarını yönetebilir ve öğrencilerine rehberlik edebilirler (Ayrıl vd., 2014). Bu kavram, yalnızca bireysel öğretmenlerin karar verme sürecine dair bir özgürlük sağlamaktan ibaret değildir. Aynı zamanda eğitim sistemindeki daha geniş yapıları ve okul kültürünü de etkileyebilir.

Öğretmen özerkliği, öğretmenlerin pedagojik becerilerini geliştirmelerine, yenilikçi öğretim yöntemleri kullanmalarına ve öğrencilerle etkili bir şekilde iletişim kurmalarına olanak tanır. Öğretmenlerin özerkliği, eğitim politikaları, okul yönetimi ve okul kültürü gibi faktörlerle de şekillenir. Bu yazının amacı, öğretmen özerkliğinin tanımını yapmak, önemini tartışmak ve öğretmen özerkliğinin eğitim sistemindeki rolünü ele almaktır.

Öğretmen Özerkliği Kavramı

Öğretmen özerkliği, genel anlamda öğretmenlerin sınıf içindeki ve okul ortamındaki uygulamalarında bağımsızlıklarını ifade eder. Öğretmenlerin bu özerklikleri, onların pedagojik kararlarını, öğretim stratejilerini ve sınıf yönetimini kendi bilgi, deneyim ve değerlerine dayalı olarak alabilmelerini sağlar. Özerklik, öğretmenlerin sadece kendi sınıflarında değil, aynı zamanda okul içinde ve okul dışındaki etkileşimlerinde de özgür ve bağımsız olmalarını ifade eder.

Öğretmen özerkliği hem bireysel hem de toplumsal boyutları olan bir kavramdır. Bireysel düzeyde öğretmenler, kendi öğretim tarzlarını seçebilir, öğrencilerinin ihtiyaçlarını dikkate alarak derslerini şekillendirebilir ve sınıf içinde çeşitli öğretim stratejileri kullanabilirler. Toplumsal düzeyde ise öğretmenler, okul ve eğitim politikaları

doğrultusunda, ancak kendi profesyonel yargılarıyla eğitim süreçlerini etkileme gücüne sahiptirler.

Öğretmen Özerkliğinin Öğretim Sürecindeki Rolü

Öğretmen özerkliğinin eğitim sürecindeki etkisi, öğrencilerin başarıları ve öğretmenlerin profesyonel gelişimi üzerinde doğrudan bir etkisi vardır. Öğretmenlerin, özerkliklerini kullanarak eğitim süreçlerinde daha fazla sorumluluk almaları, öğretim kalitesini artırabilir (Castle, 2004; Pearson ve Moomaw, 2005).

Öğrenci Merkezli Eğitim ve Öğretmen Özerkliği

Öğretmen özerkliği, öğrenci merkezli öğretim yaklaşımlarının uygulanmasını teşvik eder. Öğrenci merkezli eğitimde, öğretmenler öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre derslerini şekillendirirler. Bu, öğretmenlerin ders içeriklerini uyarlama, farklı öğrenme stillerine hitap etme ve öğrencilere farklı öğretim stratejileri sunma özgürlüğüne sahip olmalarını gerektirir. Öğretmen özerkliği, bu tür bir öğretim yaklaşımının başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için elzemdir (Yazıcı ve Akyol, 2017: s. 192).

Öğrencilerin bireysel farklılıkları göz önünde bulundurularak yapılan öğretim, öğrencilerin derse olan ilgisini artırır ve öğrenme süreçlerini daha etkili hale getirir. Öğretmen özerkliği, öğretmenin sınıf içindeki uygulamalara olan esnekliğini artırarak öğrencilerin daha derinlemesine öğrenmelerini sağlar.

İnovasyon ve Yaratıcılık

Öğretmen özerkliği, öğretmenlerin daha yaratıcı ve yenilikçi öğretim yöntemleri kullanmalarına imkan tanır. Yenilikçi eğitim yöntemlerinin, öğretmenlerin kendi profesyonel kararlarını alma özgürlüğüne dayalı olarak uygulanması mümkündür. Öğretmenler, teknolojiyi sınıflarında nasıl kullanacakları, öğrencilerine nasıl geri bildirim verecekleri veya yeni öğretim materyalleri oluşturma konusunda bağımsız hareket edebilirler.

Öğretmen özerkliği, öğretmenlerin farklı öğrenme ihtiyaçlarına yönelik yaratıcı çözümler geliştirmelerini teşvik eder. Bu da öğrencilerin daha fazla motivasyon bulmalarını ve öğretim sürecinde daha aktif bir rol almalarını sağlar.

Sınıf Yönetimi ve Öğretmen Özerkliği

Sınıf yönetimi, öğretmenlerin özerkliğini en fazla kullandığı alanlardan biridir. Öğretmenler, sınıf ortamını düzenlerken, öğrencilerin davranışlarını yönetirken ve öğretim sırasında ortaya çıkan zorluklarla başa çıkarken kendi yöntemlerini kullanabilirler. Bu bağlamda, öğretmenlerin özerkliği sınıfın genel atmosferi üzerinde belirleyici bir rol oynar.

Sınıf yönetimi konusunda öğretmenlerin daha bağımsız hareket etmeleri, öğretmenlerin öğrencilere daha etkili bir şekilde rehberlik etmelerini sağlar. Aynı zamanda, öğretmenlerin sınıf içindeki disiplin, motivasyon ve etkileşim düzeylerini kendi özerklikleriyle düzenlemeleri, daha pozitif bir öğrenme ortamı yaratır (Karabacak, 2014).

Öğretmen Özerkliğinin Okul Kültürü Üzerindeki Etkisi

Öğretmen özerkliği, sadece bireysel öğretmenler için değil, aynı zamanda okulun genel kültürünü de şekillendiren bir faktördür. Okul içindeki öğretmenlerin özerklikleri, okulun eğitim politikalarını ve yönetim stratejilerini etkileyebilir. Bu bağlamda, öğretmen özerkliği, okulun genel eğitim hedeflerine nasıl ulaşılacağı konusunda öğretmenlerin katkıda bulunmasını sağlar (Pearson ve Moomaw, 2005).

Okul İklimi ve İş birliği

Öğretmen özerkliği, okul içinde iş birliği ve dayanışmayı teşvik edebilir. Öğretmenler, birbirleriyle deneyimlerini paylaşarak, yeni öğretim yöntemlerini tartışarak ve birbirlerine destek olarak eğitim süreçlerini geliştirebilirler. Bu tür bir iş birliği, okulda daha güçlü bir öğrenme topluluğunun oluşmasına olanak tanır (Çolak, 2016).

Öğretmenlerin kendi kararlarını alabilmeleri, okulda daha demokratik bir ortam yaratır. Bu durum, öğretmenlerin okul yönetimiyle olan ilişkilerini güçlendirebilir ve okul kültüründe daha fazla katılımcılık sağlar.

Okul Yönetimi ve Öğretmen Özerkliği

Okul yönetimi, öğretmenlerin özerkliğini desteklemek için uygun ortamlar yaratmalıdır. Okul yönetimi, öğretmenlere mesleki gelişim fırsatları sunmalı, öğretim stratejileri konusunda esneklik tanımalı ve öğretmenlerin yaratıcı fikirlerini

değerlendirmelidir. Okul yönetiminin öğretmen özerkliğine olan yaklaşımı, okulun genel başarısını doğrudan etkileyebilir.

Öğretmen Özerkliğinin Zorlukları ve Sınırlamaları

Her ne kadar öğretmen özerkliği birçok avantaj sunsa da bazı zorluklar ve sınırlamalar da vardır. Eğitim politikaları, müfredat standartları ve okul yönetimi gibi dışsal faktörler, öğretmenlerin özerkliklerini sınırlayabilir. Ayrıca, öğretmenlerin özerkliklerini kullanırken karşılaştıkları zorluklar, onların iş tatminlerini olumsuz etkileyebilir (Anderson, 1987; Gutmann, 1999).

- **Eğitim Politikaları ve Müfredat Standartları:** Eğitim politikaları ve ulusal müfredat, öğretmenlerin ne tür dersler vermesi gerektiğini belirler. Bu durum, öğretmenlerin kendi öğretim tarzlarını geliştirmelerine engel olabilir.
- **Bürokratik Engeller:** Öğretmenler bazen bürokratik engellerle karşılaşabilir ve bu durum öğretmen özerkliğini sınırlayabilir.
- **Kaynak Yetersizlikleri:** Eğitim materyallerinin eksikliği veya sınıf büyüklüğünün fazla olması, öğretmenlerin özerkliklerini tam anlamıyla kullanmalarını engelleyebilir.

Öğretmen özerkliği, öğretmenlerin eğitim süreçlerinde daha yaratıcı, etkili ve öğrenci odaklı bir yaklaşım sergileyebilmeleri için önemli bir kavramdır. Öğretmenlerin özerklikleri, öğrencilerin akademik ve kişisel gelişimlerini olumlu yönde etkileyebilir. Ancak, öğretmen özerkliğinin etkin bir şekilde işleyebilmesi için okul yönetiminin ve eğitim politikalarının bu süreci desteklemesi gerekmektedir. Öğretmenlerin daha bağımsız bir şekilde kararlar alabilmeleri, onların profesyonel gelişimlerini artırır ve eğitimde kaliteyi yükseltir (Polet vd., 2019: s.3; Yazıcı ve Akyol, 2007: s.190).

Özetle, öğretmen özerkliklerini ifade etmek gerekirse öğretmenlerin eğitim sisteminde kendi mesleklerine yönelik konularda (karar alma, uygulama, vd.) belirleyici rol oynama, özgürlüğe sahip olma imkânıdır. Bu kavram ile ilgili tanımlamalar incelendiğinde 1980'lere kadar öğretmenlerde özerklik genellikle mesleki özgürlük bakımından incelenmiştir. Bu durumda meslek içerisinde yalnızlaşma, iş birliğinde azalma, bireysel hareket etme, yeniliklere karşı temkinli ve uzak durma gibi sonuçlara neden olduğu ifade edilmiştir. Dolayısı ile sonraki yıllarda yeni bir tanıma kavuşan özerklik,

hesap verebilme, öz yönetim ve sorumluluk sahibi olma gibi kavramlarla bir arada düşünülmüştür (Bümen, 2019: s.179).

2.3.Öğretmen Liderliği ve Öğretmen Özerkliği Arasındaki İlişki

Liderlik, Özerkliği Destekler: Etkili bir öğretmen lideri, öğretmenlerin özerkliklerini destekleyerek onların profesyonel gelişimlerini teşvik eder. Öğretmen liderleri, öğretmenlerin yenilikçi ve bağımsız düşüncelerini sağlayarak onların iş tatminlerini artırabilir. Ayrıca, öğretmen özerkliğini güçlendiren bir ortamda liderler, öğretmenlere daha fazla karar alma yetkisi verir.

Özerklik, Liderliği Geliştirir: Öğretmenler, özerkliklerine sahip olduklarında, sınıf içindeki liderlik becerilerini daha etkin bir şekilde kullanabilirler. Bağımsız kararlar alabilen öğretmenler, öğrencilere daha iyi rehberlik edebilir ve sınıf içindeki dinamikleri yönetme konusunda daha güçlü bir liderlik sergileyebilirler.

İş birliği ve Yaratıcılık: Öğretmen liderleri, diğer öğretmenlerle iş birliği yaparak öğretmenlerin özerkliklerini teşvik edebilirler. Bu tür bir iş birliği, öğretmenlerin yenilikçi yöntemler denemelerini sağlar ve böylece okulda daha yaratıcı ve etkili bir öğretim ortamı oluşur.

Güven ve Takdir: Öğretmen liderleri, öğretmenlerin özerkliklerini tanıyıp onlara güven verdiklerinde, öğretmenler daha yüksek bir motivasyonla çalışır. Bu da okul kültüründe liderliğin güçlenmesini sağlar.

Zorluklar ve Çatışmalar: Öğretmen liderliği, özerkliği bazen sınırlayabilir. Eğer liderler fazla müdahaleci olursa, öğretmenlerin karar alma süreçleri sınırlanabilir ve bu da özerklik duygularını zayıflatabilir. Bu tür çatışmaların önlenmesi için liderlerin öğretmenlerin bağımsızlığını dengelemeleri önemlidir.

Öğretmen liderliği ve öğretmen özerkliği arasındaki ilişki, eğitim ortamının kalitesini belirleyen önemli bir faktördür. Etkili bir öğretmen liderliği, öğretmenlerin özerkliklerini güçlendirirken, öğretmenlerin özerkliği de liderlik becerilerini artırır. Bu ilişkiyi doğru şekilde yönetmek, öğretmenlerin profesyonel gelişimini, okul kültürünü ve öğrencilerin başarısını olumlu yönde etkiler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM

Bu bölümde “araştırma modeli, evren, örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi” yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Çalışma nicel ve ilişkisel tarama modelinde yapılmıştır. İlişkisel tarama yöntemi; genellikle iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi incelemek için kullanılır. Bu yöntem, değişkenler arasında var olabilecek ilişkilerin yönünü ve gücünü belirlemek amacıyla kullanılır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni 2024-2025 eğitim yılında Denizli ili Pamukkale ve Merkezefendi ilçesinde resmi okullarda görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırma evrenini temsil edecek ve öğretmenler arasından “Seçkisiz örnekleme” yöntemiyle seçilen 200 öğretmene ulaşılarak veriler toplanmıştır. Öğretmenlerin kişisel özelliklerine göre dağılımları Tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3.1. Öğretmenlerin Kişisel Özelliklere Göre Dağılımları

Değişken	Kategori	n	%
Cinsiyet	Kadın	104	52,0
	Erkek	96	48,0
Yaş	22-35 yaş	57	28,5
	36-40 yaş	49	24,5
	41-45 yaş	36	18,0
	46 yaş ve üzeri	58	29,0
Medeni durum	Evli	138	69,0
	Bekar	62	31,0
Öğrenim düzeyi	Lisans	147	73,5
	Lisansüstü	53	26,5
Kademe	İlkokul	73	36,5
	Ortaokul	63	31,5
	Lise	64	32,0
Kıdem	1-10 yıl	59	29,5
	11-15 yıl	41	30,5
	16-20 yıl	35	17,5
	21 yıl ve üstü	65	32,5
Kariyer	Öğretmen	68	34,0
	U. Öğretmen	94	47,0
	Başöğretmen	38	19,0

Tablo 3.1’de görüldüğü gibi öğretmenlerin 52,0’si kadın %48,0’i erkektir. Öğretmenlerin 28,5’i 22-35 yaş, %24,5’i 36-40 yaşlardadır. Öğretmenlerin %69,0’u evli %31,0’i bekardır. Öğretmenlerin %73,5’i lisans mezunu %26,5’i lisansüstü mezunudur. Öğretmenlerin 36,5’i ilkokullarda %32,0’si liselerde ve %31,5’i ortaokullarda çalışmaktadır. Öğretmenlerin 32,5’i 21 yıl ve üstü kıdemde %30,5’i 11-15 yıl kıdemdedir. Öğretmenlerin %47,0’si uzman öğretmen %34,0’ü öğretmen ve %19,0’u başöğretmen kariyer basamağındadır.

3.3. Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı; üç kısımdan oluşmuştur. Ölçeğin ilk kısmında öğretmenlerin genel bilgileri içeren “a) Cinsiyet, b) Yaş, c) Kıdem d) Medeni durum e) Çalıştıkları kademe f) Eğitim düzeyi g) Kariyer durumu” ile ilgili 6 soru bulunmaktadır.

İkinci bölümde öğretmenlerin liderlik davranış düzeylerini ölçmek için 17 maddelik “Öğretmen Liderliği Davranış Düzeylerini Belirleme Ölçeği” kullanılacaktır. Ölçek Bolat (2023) çalışmasında geliştirilmiştir. Ölçeğin puanlaması için 5’li Likert tip kullanılmıştır. Katılımcılara “Bu öğretmen davranışlarını, rollerini ne sıklıkla gerçekleştiriyorsunuz?” sorusu sorulacak ve seçenekler her zaman (5), sıklıkla (4), ara sıra (3), bazen (2), hiç (1) şeklinde oluşturulmuştur. Şıkların sınır değerleri de her zaman (4,21–5,00), sıklıkla (3,41–4,20), ara sıra (2,61–3,40), bazen (1,81–2,60), hiç (1,00–1,80) şeklinde belirlenmiştir. Ölçek 17 madde ve 4 faktörlü yapıdadır. Faktörlere ait maddeler şöyledir:

Sınıf liderliği: 1, 2, 3, 4’üncü maddeler (4 madde)

Ebeveyn liderliği: 5, 6, 7’nci maddeler (3 madde)

Mikro-seviye liderliği: 8, 9, 10, 11, 12’nci maddeler (5 madde)

Makro-seviye liderlik: 13, 14, 15, 16 ve 17’nci maddeler (5 madde)

Üçüncü bölümde öğretmenlerin özerklik algı düzeylerini ölçmek için “Öğretmenlerin Özerklik Algı Düzeylerini Belirleme Ölçeği” kullanılacaktır. Ölçek Karadeniz ve Fer (2023) çalışmalarında geliştirilmiştir. Ölçek 11 madde ve 3 faktörden oluşmaktadır. Bu faktörler; (“Sınıfta özerklik”, “Okulda özerklik”, “Mesleki özerklik”dir. Ölçek maddeleri, 5’li likert tipi olup Beni hiç yansıtmıyor (1), Beni biraz yansıtmıyor (2), Beni çoğunlukla yansıtmıyor (3) ve Beni tamamen yansıtmıyor (4) şeklinde 4’lü derecelendirmeye sahiptir.

Sınıfta özerklik: 1, 2, 3, 4’üncü maddeler (4 madde)

Okulda özerklik: 5, 6, 7'nci maddeler (3 madde)

Mesleki özerklik: 8, 9, 10, 11'inci maddeler (4 madde)

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılacak ölçekler için ölçek sahiplerinden izi alındıktan sonra Etik kurul ve MEB araştırma izinleri de alınmıştır. Merkezefendi ve Pamukkale ilçelerinde resmi okullara gidilerek izinler gösterilmiş ve araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmaya katılmak isteyen öğretmenlere ölçekler dağıtılmıştır. Ölçekleri dolduranlardan ölçekler toplanmıştır. Ölçekleri doldurma süresinin 15-20 dakika olduğu görülmüştür.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan verilerin analizinde Jamovi istatistik programı kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler kodlanarak programa girilmiştir. Verilerin güvenilirlik ve normal dağılım testleri yapılmıştır. Verilerin güvenilirliği için yapılan Cronbach's Alpha testi sonucunda ulaşılan bulgular Tablo 3.2'de verilmiştir.

Tablo 3.2. *Verilerin Cronbach's Alpha Analiz Sonuçları*

	<i>Cronbach's Alpha Katsayısı</i>
Sınıf liderliği	,925
Ebeveyn liderliği	,966
Mikro-seviye liderlik	,963
Makro-seviye liderlik	,973
Genel öğretmen liderliği	,972
Sınıfta özerklik	,960
Okulda özerklik	,957
Mesleki özerklik	,942
Genel öğretmen özerkliği	,926

Tablo 3.2'de görüldüğü gibi araştırma verilerinin güvenilirlik testi Cronbach's Alpha katsayıları ,925 ve üstünde çok yüksek güvenilirlik düzeyinde olduğu görülmektedir. Buna göre araştırma verilerinin güvenilirliğinin çok yüksek olduğu söylenebilir.

Verilerin normal dağılım analizi basıklık ve çarpıklık testleri ile yapılarak elde edilen bulgular Tablo 3.3'te verilmiştir.

Tablo 3.3. *Verilerin Normal Dağılım Analizi*

	Çarpıklık	Basıklık
Sınıf liderliği	-,238	,137
Ebeveyn liderliği	-,167	-,633
Mikro-seviye liderlik	,136	-1,048
Makro-seviye liderlik	,038	-1,153
Genel öğretmen liderliği	,305	-,821
Sınıfta özerklik	-,262	-,660
Okulda özerklik	-,211	-,763
Mesleki özerklik	-,144	-,502
Genel öğretmen özerkliği	,171	-,604

Tablo 3.3’te görüldüğü gibi öğretmenlerin hem öğretmen liderliği hem de öğretmen özerkliği ve alt boyutlarının basıklık ve çarpıklık değerleri, $-1,50$ aralığındadır. Tabachnik ve Fidell (2013) çalışmasında basıklık ve çarpıklık değerlerinin $-1,50$ ile $+1,50$ aralığında olması halinde normal dağılım şartlarını taşıdığının kabul edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Buna göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir ve bu nedenle analizlerde parametrik testler kullanılmıştır. Anlamlılık testlerinde anlamlılık değeri $,05$ olarak kabul edilmiştir. Analizlerde “frekans, yüzde, ortalama, standart sapma, t testi, varyans analizi, Tukey ve Pearson Korelasyon testi” kullanılmıştır. İlişki düzeylerinin yorumlanmasında korelasyon katsayılarının yorumlanması Tablo 3.4’te verilen aralıklara (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012) göre yapılmıştır.

Tablo 3.4. *Korelasyon Yorumlama Tablosu*

Aralıklar	Düzey
$\pm 0.00 - \pm 0.29$	Düşük
$\pm 0.30 - \pm 0.69$	Orta
$\pm 0.70 - \pm 1.00$	Yüksek

Araştırmada öğretmen liderliği ölçeği boyutları ve geneli için ortalamalar aşağıdaki aralıklara göre yorumlanmıştır.

1,00 – 1,80	Çok düşük
1,81 – 2,60	Düşük
2,61 – 3,40	Orta
3,41 – 4,20	Yüksek
4,21 – 5,00	Çok yüksek

Araştırmada öğretmen özerkliği ölçeği boyutları ve geneli için ortalamalar aşağıdaki aralıklara göre yorumlanmıştır.

1,00 – 1,75	Düşük
1,76 – 2,50	Orta
2,51 – 3,25	Yüksek
3,26 – 4,00	Çok Yüksek

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde toplanan veriler analiz edilerek bulgular tablolarla verilmiş ve tablo ile ilgili yorum ve açıklamalar yapılmıştır.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi “Öğretmenlerin liderlik davranış düzeyleri ve özerklik algı düzeyleri nedir?” şeklinde oluşturulmuştur. Öğretmenlerin liderlik davranış düzeyleri ve özerklik algı düzeylerine ilişkin bulgular Tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1. Öğretmenlerin Liderlik Davranış Düzeyleri ve Özerklik Algı Düzeyleri

	<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>s</i>	Düzeyi
Sınıf liderliği	200	3,83	,73	Yüksek
Ebeveyn liderliği	200	3,87	,79	Yüksek
Mikro-seviye liderlik	200	3,42	,94	Yüksek
Makro-seviye liderlik	200	3,45	,97	Yüksek
Genel öğretmen liderliği	200	3,60	,82	Yüksek
Sınıfta özerklik	200	3,44	,51	Çok yüksek
Okulda özerklik	200	2,79	,85	Yüksek
Mesleki özerklik	200	3,01	,68	Yüksek
Genel öğretmen özerkliği	200	3,11	,55	Yüksek

Tablo 4.1’de öğretmenlerin öğretmen liderliği düzeylerinin sınıf liderliği ($\bar{X}=3,83$) ortalama ile yüksek, ebeveyn liderliği ($\bar{X}=3,87$) ortalama ile yüksek, mikro-seviye liderliği ($\bar{X}=3,42$) ortalama ile yüksek, makro-seviye liderlik ($\bar{X}=3,45$) ortalama ile yüksek ve genel öğretmen liderliğinin ($\bar{X}=3,60$) ortalama ile yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Ulaşılan bulgulara göre öğretmenlerin liderlik algılarının bütün boyutlarda ve genel olarak yüksek olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin özerklik düzeylerinin sınıfta özerklik düzeylerinin ($\bar{X}=3,44$) ortalama ile çok yüksek, okulda özerklik düzeylerinin ($\bar{X}=2,79$) ortalama ile yüksek, mesleki özerklik düzeylerinin ($\bar{X}=3,01$) ortalama ile yüksek ve genel öğretmen özerkliği düzeylerinin ($\bar{X}=3,11$) ortalama ile yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Öğretmen özerklik düzeyleriyle ilgili olarak sınıfta özerklik düzeyleri çok yüksek olan öğretmenlerin okulda, meslekte ve genel özerklik düzeylerinin de yüksek olduğu görülmüştür.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi “Öğretmenlerin liderlik davranış düzeyleri ve özerklik algıları; kişisel değişkenlerine a) Cinsiyet, b) Yaş, c) Kıdem d) Medeni durum e) Çalıştıkları kademe f) Eğitim düzeyi g) Kariyer basamağına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” şeklinde oluşturulmuştur.

Öğretmenlerin liderlik davranış düzeyleri ve özerklik algılarının cinsiyet değişkenine göre analiz sonuçları Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2. Öğretmenlerinin Liderlik Davranış Düzeyleri ve Özerklik Algılarının Cinsiyetlerine Göre t testi Analizi

	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	s	t	p
Sınıf liderliği	Kadın	104	3,92	,67	1,75	,08
	Erkek	96	3,74	,78		
Ebeveyn liderliği	Kadın	104	3,99	,73	2,25	,02*
	Erkek	96	3,74	,83		
Mikro-seviye liderlik	Kadın	104	3,53	,96	1,57	,11,
	Erkek	96	3,31	,96		
Makro-seviye liderlik	Kadın	104	3,43	,95	-,24	,80
	Erkek	96	3,47	,97		
Genel öğretmen liderliği	Kadın	104	3,68	,80	1,22	,22
	Erkek	96	3,53	,84		
Sınıfta özerklik	Kadın	104	3,52	,49	1,90	,05
	Erkek	96	3,37	,52		
Okulda özerklik	Kadın	104	2,80	,84	,16	,87
	Erkek	96	2,78	,87		
Mesleki özerklik	Kadın	104	3,04	,66	,50	,61
	Erkek	96	2,99	,71		
Genel öğretmen özerkliği	Kadın	104	3,15	,52	,95	,34
	Erkek	96	3,07	,59		

*p<0,05

Tablo 4.2’de görüldüğü gibi öğretmenlerin liderlik davranışı algılarının cinsiyet değişkenine göre sınıf liderliği ($t=1,75$; $p>,05$), mikro-seviye liderliği ($t=1,57$; $p>,05$), makro-seviye liderlik ($t=-,24$; $p>,05$) ve genel öğretmen liderliğinin ($t=1,22$; $p>,05$) farklılık göstermediği görülürken ebeveyn liderliği ($t=2,25$; $p<,05$) farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Öğretmenlerin özerklik algılarının cinsiyet değişkenine göre sınıfta özerklik algılarının ($t=1,90$; $p>,05$), okulda özerklik algılarının ($t=,16$; $p>,05$), mesleki özerklik algılarının ($t=,50$; $p>,05$) ve genel öğretmen özerkliği algılarının ($t=,95$; $p>,05$) farklılık göstermediği görülmektedir. Buna göre öğretmenlerin özerklik algılarının cinsiyet değişkenine boyutlar ve genel olarak farklılık göstermediği ve benzer olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin liderlik davranış düzeyleri ve özerklik algılarının yaş değişkenine göre analiz sonuçları Tablo 4.3'te verilmiştir.

Tablo 4.3. Öğretmenlerinin Liderlik Davranış Düzeyleri ve Özerklik Algılarının Yaşlarına Göre Anova testi Analizi

	Yaş	n	$\bar{X}$	s	F	p	Fark
Sınıf liderliği	22-35 yaş	57	4,10	,71	4,73	,00*	1-4
	36-40 yaş	49	3,85	,72			
	41-45 yaş	36	3,76	,65			
	46 yaş ve üzeri	58	3,61	,73			
Ebeveyn liderliği	22-35 yaş	57	4,15	,76	4,71	,00*	1-4
	36-40 yaş	49	3,93	,75			
	41-45 yaş	36	3,85	,74			
	46 yaş ve üzeri	58	3,56	,78			
Mikro-seviye liderlik	22-35 yaş	57	3,86	,92	4,79	,00*	1-3; 1-4
	36-40 yaş	49	3,38	,90			
	41-45 yaş	36	3,22	,98			
	46 yaş ve üzeri	58	3,17	,93			
Makro-seviye liderlik	22-35 yaş	57	3,74	,92	3,35	,02*	1-4
	36-40 yaş	49	3,55	,94			
	41-45 yaş	36	3,23	,93			
	46 yaş ve üzeri	58	3,22	,99			
Genel öğretmen liderliği	22-35 yaş	57	3,93	,77	4,49	,00*	1-3; 1-4
	36-40 yaş	49	3,64	,82			
	41-45 yaş	36	3,46	,77			
	46 yaş ve üzeri	58	3,36	,80			
Sınıfta özerklik	22-35 yaş	57	3,56	,47	1,45	,22	-
	36-40 yaş	49	3,42	,53			
	41-45 yaş	36	3,35	,56			
	46 yaş ve üzeri	58	3,42	,48			
Okulda özerklik	22-35 yaş	57	3,08	,83	5,84	,00*	1-4; 2-4
	36-40 yaş	49	2,99	,73			
	41-45 yaş	36	2,63	,84			
	46 yaş ve üzeri	58	2,46	,85			
Mesleki özerklik	22-35 yaş	57	3,25	,65	4,42	,00*	1-3; 1-4
	36-40 yaş	49	3,06	,65			
	41-45 yaş	36	2,87	,75			
	46 yaş ve üzeri	58	2,84	,63			
Genel öğretmen özerkliği	22-35 yaş	57	3,32	,53	4,46	,00*	1-3; 1-4
	36-40 yaş	49	3,17	,50			
	41-45 yaş	36	2,98	,61			
	46 yaş ve üzeri	58	2,95	,52			

*p<0,05 1. 22-35 yaş 2. 36-40 yaş 3. 41-45 yaş 4. 46 yaş ve üzeri

Tablo 4.3'te görüldüğü gibi öğretmenlerin liderlik davranış düzeylerinin yaş değişkenine göre sınıf liderliği ($F=4,73$; $p<,05$), ebeveyn liderliği ($F=4,71$; $p<,05$), mikro-seviye liderliği ($F=4,79$; $p<,05$), makro-seviye liderlik ($F=3,35$; $p<,05$) ve genel öğretmen

liderliği ($F=4,49$; $p<,05$) farklılık gösterdiği görülmektedir. Tukey analizi sonunda bütün boyutlarda 22-35 yaşlardaki öğretmenlerle 46 yaş ve üstündeki öğretmenler arasında farklılık olduğu 22-35 yaşlardaki öğretmenler lehine yüksek olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin liderlik davranış düzeylerini yaş ilerledikçe düştüğü görülmektedir.

Öğretmenlerin özerklik algılarının yaş değişkenine göre Sınıfta özerklik ($F=1,45$; $p>,05$) farklılık göstermediği ancak Okulda özerklik ($F=5,84$; $p<,05$), Mesleki özerklik ($F=4,42$; $p<,05$) ve Genel öğretmen özerkliği algılarının farklılık gösterdiği ($F=4,46$; $p<,05$) görülmektedir. Tukey analizi sonucunda gençlerle yaşlılar arasında ve özellikle 22-35 yaşlardaki öğretmenlerle 46 yaş ve üstündeki öğretmenler arasında farklılık olduğu farkın 22-35 yaşlardaki öğretmenler lehine yüksek olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin yaşları ilerledikçe özerklik algılarının okulda, mesleki ve genel olarak düştüğü ancak sınıfta özerklik algılarının ise benzer olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin liderlik davranış düzeyleri ve özerklik algılarının medeni durum değişkenine göre analiz sonuçları Tablo 4.4'te verilmiştir.

Tablo 4.4. Öğretmenlerinin Liderlik Davranış Düzeyleri ve Özerklik Algılarının Medeni Durumlarına Göre t testi Analizi

	Medeni durum	n	$\bar{X}$	s	t	p
Sınıf liderliği	Evli	138	3,78	,71	-1,55	,12
	Bekar	62	3,96	,77		
Ebeveyn liderliği	Evli	138	3,85	,78	-,74	,45
	Bekar	62	3,94	,80		
Mikro-seviye liderlik	Evli	138	3,39	,90	-,65	,51
	Bekar	62	3,50	,94		
Makro-seviye liderlik	Evli	138	3,43	,91	-,41	,68
	Bekar	62	3,50	,96		
Genel öğretmen liderliği	Evli	138	3,58	,81	-,84	,40
	Bekar	62	3,68	,84		
Sınıfta özerklik	Evli	138	3,44	,49	-,44	,65
	Bekar	62	3,47	,54		
Okulda özerklik	Evli	138	2,79	,84	-,24	,80
	Bekar	62	2,82	,88		
Mesleki özerklik	Evli	138	2,98	,67	-1,01	,31
	Bekar	62	3,09	,72		
Genel öğretmen özerkliği	Evli	138	3,09	,55	-,70	,48
	Bekar	62	3,15	,58		

* $p<,05$

Tablo 4.4'te görüldüğü gibi öğretmenlerin liderlik davranışı algılarının medeni durum değişkenine göre sınıf liderliği ($t=-1,55$; $p>,05$), ebeveyn liderliği ($t=-,74$; $p>,05$), mikro-seviye liderliği ($t=-,65$; $p>,05$), makro-seviye liderlik ($t=-,41$; $p>,05$) ve genel

öğretmen liderliğinin ($t=-,84$; $p>,05$) farklılık göstermediği görülmektedir. Bulgulara göre evli ve bekar öğretmenlerin liderlik davranışı algılarının benzer olduğu ve medeni durumlarına göre farklılık göstermediği söylenebilir.

Öğretmenlerin özerklik algılarının medeni durum değişkenine göre sınıfta özerklik algılarının ($t=-,44$; $p>,05$), okulda özerklik algılarının ($t=-,24$; $p>,05$), mesleki özerklik algılarının ($t=-1,01$; $p>,05$) ve genel öğretmen özerkliği algılarının ($t=-,70$; $p>,05$) farklılık göstermediği görülmektedir. Buna göre evli ve bekar öğretmenlerin özerklik algılarının bütün boyutlar ve genel olarak farklılık göstermediği ve benzer olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin liderlik davranış düzeyleri ve özerklik algılarının öğrenim düzeyi değişkenine göre analiz sonuçları Tablo 4.5'te verilmiştir.

Tablo 4.5. Öğretmenlerinin Liderlik Davranış Düzeyleri ve Özerklik Algılarının Öğrenim Düzeyi Durumlarına Göre t testi Analizi

	Öğrenim düzeyi	n	$\bar{X}$	s	t	p
Sınıf liderliği	Lisans	147	3,85	,74	,39	,69
	Lisansüstü	53	3,80	,70		
Ebeveyn liderliği	Lisans	147	3,91	,81	1,07	,28
	Lisansüstü	53	3,77	,71		
Mikro-seviye liderlik	Lisans	147	3,46	,93	,72	,47
	Lisansüstü	53	3,34	,98		
Makro-seviye liderlik	Lisans	147	3,50	,92	1,08	,27
	Lisansüstü	53	3,32	,97		
Genel öğretmen liderliği	Lisans	147	3,64	,84	,92	,36
	Lisansüstü	53	3,52	,77		
Sınıfta özerklik	Lisans	147	3,47	,49	,84	,39
	Lisansüstü	53	3,40	,56		
Okulda özerklik	Lisans	147	2,81	,86	,46	,64
	Lisansüstü	53	2,75	,82		
Mesleki özerklik	Lisans	147	3,04	,65	1,00	,31
	Lisansüstü	53	2,93	,78		
Genel öğretmen özerkliği	Lisans	147	3,13	,55	,92	,35
	Lisansüstü	53	3,05	,57		

* $p<0,05$

Tablo 4.5'te görüldüğü gibi öğretmenlerin liderlik davranışı algılarının öğrenim düzeyi değişkenine göre sınıf liderliği ($t=,39$; $p>,05$), ebeveyn liderliği ($t=1,07$; $p>,05$), mikro-seviye liderliği ($t=,72$; $p>,05$), makro-seviye liderlik ($t=1,08$; $p>,05$) ve genel öğretmen liderliğinin ($t=,92$; $p>,05$) farklılık göstermediği görülmektedir. Bulgulara göre lisans ve lisansüstü mezunu olan öğretmenlerin liderlik davranışı algılarının benzer olduğu ve farklılık göstermediği söylenebilir.

Öğretmenlerin özerklik algılarının öğrenim düzeyi değişkenine göre sınıfta özerklik algılarının ($t=,84$; $p>,05$), okulda özerklik algılarının ($t=,46$; $p>,05$), mesleki özerklik algılarının ($t=1,00$; $p>,05$) ve genel öğretmen özerkliği algılarının ($t=,92$; $p>,05$) farklılık göstermediği görülmektedir. Buna göre lisans ve lisansüstü mezunu olan öğretmenlerin özerklik algılarının bütün boyutlar ve genel olarak farklılık göstermediği ve benzer olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin liderlik davranış düzeyleri ve özerklik algılarının kademe değişkenine göre analiz sonuçları Tablo 4.6'da verilmiştir.

Tablo 4.6. *Öğretmenlerinin Liderlik Davranış Düzeyleri ve Özerklik Algılarının Kademelerine Göre Anova testi Analizi*

	Kademe	<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>s</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	Fark
Sınıf liderliği	İlkokul	73	3,93	,73	1,41	,24	-
	Ortaokul	63	3,85	,69			
	Lise	64	3,72	,75			
Ebeveyn liderliği	İlkokul	73	4,02	,76	3,72	,02*	1-3
	Ortaokul	63	3,92	,79			
	Lise	64	3,66	,78			
Mikro-seviye liderliği	İlkokul	73	3,62	,99	2,55	,08	-
	Ortaokul	63	3,40	,98			
	Lise	64	3,23	,91			
Makro-seviye liderlik	İlkokul	73	3,59	,93	1,64	,19	-
	Ortaokul	63	3,47	,91			
	Lise	64	3,28	,92			
Genel öğretmen liderliği	İlkokul	73	3,75	,83	2,61	,07	-
	Ortaokul	63	3,62	,80			
	Lise	64	3,43	,81			
Sınıfta özerklik	İlkokul	73	3,37	,52	1,87	,15	-
	Ortaokul	63	3,44	,50			
	Lise	64	3,54	,49			
Okulda özerklik	İlkokul	73	2,93	,75	3,01	,05	-
	Ortaokul	63	2,85	,81			
	Lise	64	2,58	,96			
Mesleki özerklik	İlkokul	73	3,06	,68	,33	,71	-
	Ortaokul	63	3,01	,68			
	Lise	64	2,96	,70			
Genel öğretmen özerkliği	İlkokul	73	3,14	,53	,28	,75	-
	Ortaokul	63	3,13	,54			
	Lise	64	3,07	,60			

* $p<0,05$ 1. İlkokul 2. Ortaokul 3. Lise

Tablo 4.6'da görüldüğü gibi öğretmenlerin liderlik davranış düzeylerinin kademe değişkenine göre sınıf liderliği ($F=1,41$; $p>,05$), mikro-seviye liderliği ($F=2,55$; $p>,05$), makro-seviye liderlik ($F=1,64$; $p>,05$) ve genel öğretmen liderliği ($F=2,61$; $p>,05$) farklılık

göstermediği görülürken ebeveyn liderliği ($F=3,72$; $p<,05$) farklılık görülmektedir. Tukey analizi sonunda Ebeveyn liderliği ilkokullarda çalışan öğretmenlerle liselerde çalışan öğretmenler arasında farklılık olduğu ilkokullarda çalışan öğretmenler lehine yüksek olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin özerklik algılarının kademe değişkenine göre Sınıfta özerklik ($F=1,87$; $p>,05$), Okulda özerklik ($F=3,01$; $p>,05$), Mesleki özerklik ($F=,33$; $p>,05$) ve Genel öğretmen özerkliği algılarının farklılık göstermediği ($F=,28$; $p>,05$) görülmektedir. Buna göre öğretmenlerin özerklik algılarının kademelerine göre değişiklik göstermediği ve aksine benzerlikler gösterdiği söylenebilir.

Öğretmenlerin liderlik davranış düzeyleri ve özerklik algılarının kıdem değişkenine göre analiz sonuçları Tablo 4.7’de verilmiştir.

Tablo 4.7. Öğretmenlerinin Liderlik Davranış Düzeyleri ve Özerklik Algılarının Kıdemlerine Göre Anova testi Analizi

	Kıdem	<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>s</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	Fark
Sınıf liderliği	1-10 yıl	59	4,02	,70	3,75	,01*	1-4
	11-15 yıl	41	3,95	,76			
	16-20 yıl	35	3,83	,70			
	21 yıl ve üstü	65	3,61	,70			
Ebeveyn liderliği	1-10 yıl	59	4,07	,74	5,86	,00*	1-4; 2-4
	11-15 yıl	41	4,10	,80			
	16-20 yıl	35	3,91	,72			
	21 yıl ve üstü	65	3,53	,76			
Mikro-seviye liderlik	1-10 yıl	59	3,76	,91	4,01	,00*	1-4
	11-15 yıl	41	3,41	,90			
	16-20 yıl	35	3,42	,97			
	21 yıl ve üstü	65	3,14	,92			
Makro-seviye liderlik	1-10 yıl	59	3,71	,98	3,28	,02*	1-4
	11-15 yıl	41	3,56	,98			
	16-20 yıl	35	3,45	,91			
	21 yıl ve üstü	65	3,15	,97			
Genel öğretmen liderliği	1-10 yıl	59	3,86	,73	4,86	,00*	1-4
	11-15 yıl	41	3,70	,91			
	16-20 yıl	35	3,61	,79			
	21 yıl ve üstü	65	3,32	,78			
Sınıfta özerklik	1-10 yıl	59	3,50	,48	1,41	,23	-
	11-15 yıl	41	3,52	,53			
	16-20 yıl	35	3,31	,56			
	21 yıl ve üstü	65	3,43	,48			
Okulda özerklik	1-10 yıl	59	3,01	,79	5,62	,00*	1-4; 2-4
	11-15 yıl	41	3,09	,79			
	16-20 yıl	35	2,77	,85			
	21 yıl ve üstü	65	2,43	,83			
Mesleki özerklik	1-10 yıl	59	3,19	,62	3,33	,02*	1-4
	11-15 yıl	41	3,13	,68			
	16-20 yıl	35	2,87	,81			
	21 yıl ve üstü	65	2,86	,63			
Genel öğretmen özerkliği	1-10 yıl	59	3,25	,51	4,81	,00*	1-4; 2-4
	11-15 yıl	41	3,26	,54			
	16-20 yıl	35	3,00	,63			
	21 yıl ve üstü	65	2,95	,52			
*p<0,05	1. 1-10 yıl	2. 11-15 yıl	3. 16-20 yıl	4. 21 yıl ve üstü			

Tablo 4.7’de görüldüğü gibi öğretmenlerin liderlik davranış düzeylerinin kıdem değişkenine göre sınıf liderliği ($F=3,75$; $p<,05$), ebeveyn liderliği ($F=5,86$; $p<,05$), mikro-seviye liderliği ($F=4,01$; $p<,05$), makro-seviye liderlik ($F=3,28$; $p<,05$) ve Genel öğretmen liderliği ($F=4,86$; $p<,05$) farklılık gösterdiği görülmektedir. Tukey analizi sonunda bütün boyutlarda ve genel olarak 1-10 yıl kıdemli öğretmenlerle 21 yıl ve üzeri kıdemli

öğretmenler arasında farklılık olduğu ve kıdemli az olan öğretmenler lehine yüksek olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin özerklik algılarının kıdem değişkenine göre Sınıfta özerklik ($F=1,41$; $p>,05$) farklılık göstermediği görülürken, Okulda özerklik ($F=5,62$; $p<,05$), Mesleki özerklik ($F=3,33$; $p<,05$) ve Genel öğretmen özerkliği algılarının farklılık gösterdiği ($F=4,81$; $p<,05$) görülmektedir. Tukey analizi sonunda okulda ve mesleki özerklik ile genel özerklik algılarının 1-10 yıl kıdemli öğretmenlerle 21 yıl ve üzeri kıdemli öğretmenler arasında farklılık olduğu ve kıdemli az olan öğretmenler lehine yüksek olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin liderlik davranış düzeyleri ve özerklik algılarının kariyer değişkenine göre analiz sonuçları Tablo 4.8’de verilmiştir.

Tablo 4.8. Öğretmenlerinin Liderlik Davranış Düzeyleri ve Özerklik Algılarının Kariyer Düzeylerine Göre Anova testi Analizi

	Kariyer	<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>s</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	Fark
Sınıf liderliği	Öğretmen	68	4,08	,71	5,47	,00*	1-2;
	U. Öğretmen	94	3,76	,73			1-3
	Başöğretmen	38	3,61	,64			
Ebeveyn liderliği	Öğretmen	68	4,13	,75	6,00	,00*	1-2;
	U. Öğretmen	94	3,84	,77			1-3;
	Başöğretmen	38	3,48	,73			2-3
Mikro-seviye liderliği	Öğretmen	68	3,84	,94	6,18	,00*	1-2;
	U. Öğretmen	94	3,32	,94			1-3
	Başöğretmen	38	2,96	,81			
Makro-seviye liderlik	Öğretmen	68	3,78	,76	5,13	,00*	1-2;
	U. Öğretmen	94	3,38	,84			1-3
	Başöğretmen	38	3,05	,66			
Genel öğretmen liderliği	Öğretmen	68	3,93	,48	6,55	,00*	1-2;
	U. Öğretmen	94	3,53	,53			1-3
	Başöğretmen	38	3,23	,47			
Sınıfta özerklik	Öğretmen	68	3,57	,79	3,74	,02*	1-2
	U. Öğretmen	94	3,35	,83			
	Başöğretmen	38	3,48	,80			
Okulda özerklik	Öğretmen	68	3,09	,76	6,52	,00*	1-3;
	U. Öğretmen	94	2,78	,84			2-3
	Başöğretmen	38	2,30	,66			
Mesleki özerklik	Öğretmen	68	3,24	,63	6,85	,00*	1-2;
	U. Öğretmen	94	2,95	,69			1-3
	Başöğretmen	38	2,78	,64			
Genel öğretmen özerkliği	Öğretmen	68	3,32	,51	5,50	,00*	1-2;
	U. Öğretmen	94	3,05	,56			1-3
	Başöğretmen	38	2,90	,52			
*p<0,05	1. Öğretmen	2. Uzman öğretmen		3. Başöğretmen			

Tablo 4.8’de görüldüğü gibi öğretmenlerin liderlik davranış düzeylerinin kariyer düzeyleri değişkenine göre sınıf liderliği ($F=5,47$; $p<,05$), ebeveyn liderliği ($F=6,00$; $p<,05$), mikro-seviye liderliği ($F=6,18$; $p<,05$), makro-seviye liderlik ($F=5,13$; $p<,05$) ve Genel öğretmen liderliği ($F=6,55$; $p<,05$) farklılık gösterdiği görülmektedir. Tukey analizi sonunda bütün boyutlarda ve genel olarak öğretmenlerle uzman ve başöğretmenler arasında ve öğretmen unvanlılar lehine yüksek olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin özerklik algılarının kariyer değişkenine göre Sınıfta özerklik ($F=3,74$; $p<,05$), Okulda özerklik ($F=6,52$; $p<,05$), Mesleki özerklik ($F=6,85$; $p<,05$) ve Genel öğretmen özerkliği algılarının farklılık gösterdiği ($F=5,50$; $p<,05$) görülmektedir. Tukey analizi sonunda bütün boyutlarda ve genel algılarının öğretmen unvanlı kariyere sahip öğretmenler lehine yüksek olduğu görülmektedir.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Öğretmenlerin liderlik davranış düzeyleri ile özerklik algıları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” şeklinde oluşturulmuştur. Öğretmenlerin liderlik davranış düzeyleri ile özerklik algıları arasındaki ilişki Pearson Korelasyon testi ile analiz edilerek bulgular Tablo 4.9’da verilmiştir.

Tablo 4.9. Öğretmenlerin Liderlik Davranış Düzeyleri ile Özerklik Algıları Arasındaki İlişkinin Pearson Korelasyon Testi ile Analizi

		Sınıfta özerklik	Okulda özerklik	Mesleki özerklik	Genel öğretmen özerkliği
Sınıf liderliği	r	,400**	,564**	,616**	,644**
	p	,000	,000	,000	,000
	n	200	200	200	200
Ebeveyn liderliği	r	,366**	,670**	,596**	,668**
	p	,000	,000	,000	,000
	n	200	200	200	200
Mikro-seviye liderlik	r	,259**	,637**	,599**	,620**
	p	,000	,000	,000	,000
	n	200	200	200	200
Makro-seviye liderlik	r	,340**	,732**	,654**	,711**
	p	,000	,000	,000	,000
	n	200	200	200	200
Genel öğretmen liderliği	r	,364**	,732**	,688**	,734**
	p	,000	,000	,000	,000
	n	200	200	200	200

* $p<,05$

** $p<,01$

Tablo 4.9’da görüldüğü gibi öğretmenlerin liderlik davranış düzeyleri ile öğretmen özerkliği algıları arasında pozitif yönlü ve yüksek düzeyde ilişki olduğu görülmektedir ($r=,734$; $p<,01$). Buna göre öğretmenlerin liderlik davranış düzeyleri arttıkça özerklik algılarının da arttığı söylenebilir. Ya da öğretmenlerin özerklik algıları arttıkça liderlik davranış düzeylerinin de arttığı söylenebilir.

Sınıf liderliği ile sınıfta özerklik algıları arasında pozitif yönlü orta düzeyli bir ilişki olduğu ($r=,400$; $p<,01$), okulda özerklik algıları arasında pozitif yönlü orta düzeyli bir ilişki olduğu ($r=,654$; $p<,01$), mesleki özerklik algıları arasında pozitif yönlü orta düzeyli bir ilişki olduğu ($r=,616$; $p<,01$), genel öğretmen özerkliği algıları arasında pozitif yönlü orta düzeyli bir ilişki olduğu ($r=,644$; $p<,01$) görülmektedir. Sınıf liderliği ile öğretmen özerkliği boyutları ve genel duruma göre pozitif yönlü ve orta düzeyli ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveyn liderliği ile sınıfta özerklik algıları arasında pozitif yönlü orta düzeyli bir ilişki olduğu ($r=,366$; $p<,01$), okulda özerklik algıları arasında pozitif yönlü orta düzeyli bir ilişki olduğu ($r=,670$; $p<,01$), mesleki özerklik algıları arasında pozitif yönlü orta düzeyli bir ilişki olduğu ($r=,596$; $p<,01$), genel öğretmen özerkliği algıları arasında pozitif yönlü orta düzeyli bir ilişki olduğu ($r=,668$; $p<,01$) görülmektedir. Ebeveyn liderliği ile öğretmen özerkliği boyutları ve genel duruma göre pozitif yönlü ve orta düzeyli ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Mikro-seviye liderlik ile sınıfta özerklik algıları arasında pozitif yönlü düşük düzeyli bir ilişki olduğu ($r=,259$; $p<,01$), okulda özerklik algıları arasında pozitif yönlü orta düzeyli bir ilişki olduğu ($r=,637$; $p<,01$), mesleki özerklik algıları arasında pozitif yönlü orta düzeyli bir ilişki olduğu ($r=,599$; $p<,01$), genel öğretmen özerkliği algıları arasında pozitif yönlü orta düzeyli bir ilişki olduğu ($r=,620$; $p<,01$) görülmektedir. Mikro-seviye liderliği ile öğretmen özerkliği boyutları ve genel duruma göre pozitif yönlü ve zayıf/orta düzeyli ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Makro-seviye liderlik ile sınıfta özerklik algıları arasında pozitif yönlü düşük düzeyli bir ilişki olduğu ($r=,364$; $p<,01$), okulda özerklik algıları arasında pozitif yönlü orta düzeyli bir ilişki olduğu ($r=,732$; $p<,01$), mesleki özerklik algıları arasında pozitif yönlü orta düzeyli bir ilişki olduğu ($r=,688$; $p<,01$), genel öğretmen özerkliği algıları arasında pozitif yönlü orta düzeyli bir ilişki olduğu ($r=,734$; $p<,01$) görülmektedir. Makro seviye liderliği ile öğretmen özerkliği boyutları ve genel duruma göre pozitif yönlü ve zayıf/orta düzeyli ilişki olduğu tespit edilmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 Tartışma ve Sonuç

Öğretmenlerin öğretmen liderliği düzeylerinin sınıf liderliği, ebeveyn liderliği, mikro-seviye liderliği, makro-seviye liderlik ve genel öğretmen liderliğinin yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin özerklik düzeylerinin sınıfta özerklik düzeylerinin çok yüksek olduğu görülürken okulda özerklik, mesleki özerklik düzeyleri ile genel öğretmen özerkliği düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin liderlik davranış düzeylerinin medeni durum ve öğrenim düzeylerinde farklılık göstermediği ancak cinsiyet, yaş, kıdem, kademe ve kariyer basamaklarına göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin özerklik algılarının cinsiyet, medeni durum, öğrenim düzeyi ve kademe değişkenlerine göre farklılık göstermediği ancak yaş, kıdem ve kariyer basamaklarına göre farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Öğretmenlerin liderlik davranışı algılarının ebeveyn liderliğinin kadın öğretmenler lehine yüksek olduğu görülmektedir. Bulgulara göre kadın öğretmenlerin ebeveyn liderliğini erkeklerden daha yüksek gösterdiklerini düşündükleri söylenebilir.

Öğretmenlerin liderlik davranış düzeylerinin yaş değişkenine göre bütün boyutlarda 22-35 yaşlardaki öğretmenlerle 46 yaş ve üstündeki öğretmenler arasında farklılık olduğu 22-35 yaşlardaki öğretmenler lehine yüksek olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin özerklik algılarının yaş değişkenine göre Okulda özerklik, Mesleki özerklik ve Genel öğretmen özerkliği algılarının gençlerle yaşlılar arasında ve özellikle 22-35 yaşlardaki öğretmenlerle 46 yaş ve üstündeki öğretmenler arasında farklılık olduğu farkın 22-35 yaşlardaki öğretmenler lehine yüksek olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin liderlik davranış düzeylerinin kademe değişkenine göre ebeveyn liderliğini ilkokullarda çalışan öğretmenlerle liselerde çalışan öğretmenler arasında farklılık olduğu ilkokullarda çalışan öğretmenler lehine yüksek olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin liderlik davranış düzeylerinin kıdem değişkenine göre bütün boyutlarda ve genel olarak 1-10 yıl kıdemli öğretmenlerle 21 yıl ve üzeri kıdemli öğretmenler arasında farklılık olduğu ve kıdemi az olan öğretmenler lehine yüksek olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin özerklik algılarının kıdem değişkenine göre okulda ve mesleki özerklik ile genel özerklik algılarının 1-10 yıl kıdemli öğretmenlerle 21 yıl ve üzeri kıdemli öğretmenler arasında farklılık olduğu ve kıdemi az olan öğretmenler lehine yüksek olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin liderlik davranış düzeylerinin kariyer düzeyleri değişkenine göre bütün boyutlarda ve genel olarak öğretmenlerle uzman ve başöğretmenler arasında ve öğretmen unvanlılar lehine yüksek olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin özerklik algılarının kariyer değişkenine göre bütün boyutlarda ve genel algılarının öğretmen unvanlı kariyere sahip öğretmenler lehine yüksek olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin liderlik davranış düzeyleri ile öğretmen özerkliği algıları arasında pozitif yönlü ve yüksek düzeyde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre öğretmenlerin liderlik davranış düzeyleri arttıkça özerklik algılarının da arttığı söylenebilir. Ya da öğretmenlerin özerklik algıları arttıkça liderlik davranış düzeylerinin de arttığı sonucun ulaşılmıştır. Öğretmenlerin liderlik davranış ve alt boyutlarıyla öğretmen özerkliği alt boyutları arasında büyük ölçüde pozitif yönlü ve düşük ya da orta düzeyli ilişki olduğu görülmüştür. Pozitif yönlü ilişkinin olması doğrusal bir ilişkinin olduğunu ve birbirini pozitif yönlü etkilediklerini göstermektedir.

5.2. Öneriler

- Öğretmenlerin liderlik davranışları yüksek düzeydedir. Bunun çok yüksek düzeye çıkarılması için çalışmalar yapılabilir.
- Öğretmenlerin liderlik davranışları genç öğretmenler lehine yüksek çıkmıştır. Bunun sebepleri araştırma konusu olabilir.
- Öğretmenlerin ebeveyn liderliği davranışlarının ilkokullarda çalışan öğretmenler lehine yüksek çıkmıştır. Bunun nedenleri araştırılabilir.
- Öğretmenlerin liderlik davranış düzeyleri ile öğretmen özerkliği algıları arasında pozitif yönlü ve yüksek düzeyde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bundan dolayı okul yöneticilerinin öğretmenlerin özerkliklerini veya liderlik davranışlarını geliştirmeleri ve desteklemeleri gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Ayral, M. Özdemir, N. Türedi, A., Yılmaz-Fındık, L., Büyükgöze, H., Demirezen, S. (2014). Öğretmen özerkliği ile öğrenci başarısı arasındaki ilişki: PISA örneği. *Eğitim ve Bilim Araştırmaları Dergisi*, 4(1)
- Bakioğlu, A. (1998). Lider Öğretmen. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*(10).
- Bayraktar, E. (2019). Öğretmenlerin Özerklik Algıları ile Örgütsel Bağlılık Algıları Arasındaki İlişki *Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, s. 37-38
- Benson, P. L. (2006). *All kids are our kids: What communities must do to raise caring and responsible children and adolescents*. Jossey-Bass.
- Beycioğlu, K., ve Aslan, B. (2010). Öğretmen Liderliği Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. 9(2),764-775
- Bolat, Ö. (2023). Öğretmen Liderlik Davranış Ölçeği: Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* (56), s. 1034-1035, 1042-1043.
- Bozkurt, B., & Kara, M. (2022). İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Öğretmen Özerkliği Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* , 21 (82), s. 629.
- Bustingorry, S. O. (2008) Towards teachers' professional autonomy through action research, *Education Action Research*, 16(3), 407-420. <http://dx.doi.org/10.1080/09650790802260398>
- Castle, K. (2004). The meaning of autonomy in early childhood teacher education. *Journal of Early Childhood Teacher Education*, 25(1)
- Chow, W. S. (2016). Conceptualising the roles of teacher leaders: A Singapore case study. *Educational Research for Policy and Practice* 15(3), 205-223.
- Crowther, F., Ferguson, M., ve Hann, L. (2009). *Developing teacher leaders: How teacher leadership enhances school success*. Corwin Press.
- Çolak, G. ve Altinkurt, Y. (2017). Okul iklimi ile öğretmenlerin özerklik davranışları arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 23(1),
- Çolak, İ. (2016). Okul iklimi ile öğretmenlerin özerklik davranışları arasındaki ilişki (Muğla ili örneği). *Unpublished Masters Thesis, Muğla Sıtkı Koçman University, Muğla*.
- Çolak, İ., ve Altinkurt, Y. (2017). Okul İklimi ile Öğretmenlerin Özerklik Davranışları Arasındaki İlişki . *Pegem Akademi* (Cilt 23, s. 37-38) içinde, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Dilek, İ. (2021). *Türk Mitoloji Sözlüğü*: Ankara.
- Eraslan, L. (2006). Liderlikte Post-Modern Bir Paradigma: Dönüşümcü Liderlik. *Journal of Human Sciences*.

- Erdem, O., ve Dikici, M. (2009). Liderlik ve Kurum Kültürü Etkileşimi. *Electronic Journal of Social Sciences*, 8(29).
- Eroğlu, S. (2013). Liderlik tarzı ile örgütsel bağlılık. s. 106.
- Friedman, I. A. (1999). Teacher-perceived work autonomy: The concept and its measurement. *Educational and Psychological Measurement*, 59(1), 58-76
- Frost, D. (2006). The concept of ‘agency’ in leadership for learning. *Leading & Managing*, 12(2) 19-28.
- Frost, D., ve Durrant, J. (2002). Teachers as leaders: Exploring the impact of teacher-led development work. *School Leadership & Management* 24(8), 821-838.
- Gronn, P. (2000). Distributed properties: A new architecture for leadership. *Educational Management & Administration*, 28(3) 317-338.
- İnandı, Y. ve Özkan, M. (2006). Resmi ilköğretim okulları ve liselerde görev yapan yönetici ve öğretmenlerin görüşlerine göre müdürler ne derece öğretim liderliği davranışları göstermektedir. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 123-149.
- Kabaalioglu, H. ve Yıldırım, T. (1995). *Türkiye'nin idari teşkilatı*. İstanbul: Kazancı Yayınları.
- Karabacak, M. S. (2014). Ankara ili genel liselerinde görev yapan öğretmenlerin özerklik algıları ile özyeterlik algıları arasındaki ilişki (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). *Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Karadeniz, D. (2023). *Tam Metinler Kitabı*. Ankara: Edu Yayıncılık.
- Kürkçü, M. (2019). *Sınıf Öğretmenlerinin Öğretmen Özerkliği Davranışları Akademik İyimserlik Düzeyleri ve Öğretmen Liderliği Algıları Arasındaki İlişki*. Amasya Üniversitesi. Amasya, s.10-13
- Leithwood, K., Day, C., Sammons, P., Harris, A., ve Hopkins, D. (2004). Seven strong claims about successful school leadership. *National College for School Leadership*.
- Little, D. (1995). Learning as dialogue: The dependence of learner autonomy on teacher autonomy. *System*, 23(2), 175-182.
- Lovett, S. (2018). *Advocacy for teacher leadership: Opportunity, preparation, support, and pathways*. Springer
- Nguyen, D., Harris, A., ve Ng, D. (2020). A review of the empirical research on teacher leadership (2003–2017) *Evidence, patterns and implications*. *Journal of educational administration*, 58(1), 60-80.
- Özdoğan, B. (1997). *Çocuk ve oyun* (2. Basım). 28-37. Anı Yayıncılık.
- Öztürk, İ. H. (2011). Öğretmen Özerkliği Üzerine Kuramsal Bir İnceleme. *Electronic Journal of Social Sciences*, 10(35).

- Pan, Y., ve Chen, J. (2020). Principals' leadership and teacher leadership: A shared and complementary process. *Journal of Educational Administration*, 58(2) 130-148
- Piaget, J. (1932). The Language and Thought of the Child, 1926; Judgment and Reasoning in the Child, 1928; The Child's Conception of the World, 1929; The Child's Conception of Physical Causality, 1930; The Moral Judgment of the Child, 1932.
- Ramos, R. C. (2006). Considerations on the role of teacher autonomy. *Colombian Applied Linguistics Journal*, 8, 183-202.
- Shen, J., Ma, X., Gao, X., Bierlien Palmer, L., Poppink, S., Burt, W., Leneway, R., McCrumb, D., Pearson, C., Rainey, M., Reeves, P., ve Wegenke, G. (2019). Developing and validating an instrument measuring school leadership. *Educational Studies*, 45(4), 402-421.
- Şahin N. H., Ulusoy, M. ve Şahin N. (1993) *Sosyotropi-otonomi ölçeği. Bilişsel Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekleri*. Ankara: TPD Yayınları
- Toytok, E. H., ve Kapusuzoglu, S. (2016). Influence of School Managers' Ethical Leadership Behaviors on Organizational Culture: Teachers' Perceptions. *Eurasian Journal of Educational Research*, 16(66), 173-179
- Türk Dil Kurumu: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten (2021)*. s. 1411, Ankara
- Üzüm, P. (2014). Sınıf Öğretmenlerinin Öğretmen Özerkliğine İlişkin Farkındalık Düzeylerinin Yapısal ve Bireysel Boyutları Açısından Değerlendirilmesi (İzmir İli Örneği) (Doktora Tezi). *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Çanakkale.
- Üzüm, P. ve Karşlı, M. D. (2013). Sınıf öğretmenlerinin öğretmen özerkliğine ilişkin farkındalık düzeyleri, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(3), 79-94.
- Wenner, J. A., ve Campbell, T. (2017). *The theoretical and empirical basis of teacher leadership: A review of the literature*. Review of educational research, 87(1), 134-171.
- Yolcu, M. A. (2021). *Ortaöğretim Kurumlarında Örgütsel Sessizlik ile Öğretmen Özerkliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi. s. 25-26, 29-30.
- York-Barr, J., ve Duke, K. (2004). What do we know about teacher leadership? Findings from two decades of scholarship. *Review of educational research*, 74(3), 255-316.

EKLER

Ek 1. Ölçek

Değerli arkadaşlarım;

Bilimsel bir çalışmaya veri sağlamak amacıyla siz değerli arkadaşlarımla görüşlerine ihtiyaç duymaktayım. Veriler başka kurum ve kişilerle paylaşılmayacaktır. Aşağıdaki ifadelerle katılım düzeyinizi göstermek için size göre uygun seçeneği lütfen işaretleyiniz.

Araştırmaya yapmış olduğunuz katkılardan dolayı teşekkür eder, saygılar sunarım.

Özge ÇİMEN

Yüksek Lisans Öğrencisi

1.BÖLÜM: KİŞİSEL ÖZELLİKLER

- ❖ Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek
- ❖ Yaşınız:
- ❖ Medeni Durum:
- ❖ Eğitim Düzeyiniz: () Lisans () Yüksek Lisans () Doktora
- ❖ Çalıştığınız Kademe: () İlkokul () Ortaokul () Lise
- ❖ Kıdem: () 1-10 () 11-20 () 21 ve üzeri
- ❖ Kariyer Basamağınız: () Öğretmen () Uzman Öğretmen () Başöğretmen

2. BÖLÜM: ÖĞRETMENLERİN LİDERLİK DAVRANIŞ DÜZEYLERİNİ BELİRLEME ÖLÇEĞİ

	Hiç (1)	Bazen (2)	Ara Sıra (3)	Sıklıkla (4)	Her Zaman (5)
1. Alanımla ilgili bilimsel makaleleri okumak.					
2. Öğrencilerimin güçlü yanlarını, yeteneklerini ve özel ilgi alanlarını geliştirecek çalışmalar yapmak					
3. Öğrencilerimin iç dünyasını keşfetmek.					
4. Öğrencilerimin kendini keşfetmesine yardımcı olmak.					
5. Öğrencinin aile hayatı hakkında bilgi sahibi olmak.					
6. Öğrencilerimin gelişimi için aileleri ile iletişim içinde olmak					
7. Öğrencilerimin gelişimi için aileleri ile iş birliği yapmak					
8. Yakın meslektaşlarımdan daha iyi bir öğretmen olmalarına katkıda bulunmak için, onlarla pedagojik sohbetler etmek.					
9. Yakın meslektaşlarımdan daha iyi olması için onlara önerilerde ve tavsiyelerde bulunmak.					
10. Yakın meslektaşlarımdan daha iyi olması için öğrendiğim yeni yöntemleri ve etkinlikleri onlarla paylaşmak.					
11. Yakın meslektaşlarımdan kendilerini sorgulamalarını sağlayacak sohbetler etmek.					
12. Yakın meslektaşlarımdan eksik olduğum yerlerde pedagojik destek almak.					
13. Okulun bir bütün olarak başarılı olması için çalışmalar yapmak.					
14. Okulda karar alma sürecine dahil olmak.					
15. Okul için önemli gördüğüm konularda okul yöneticilerine gidip, fikrimi söylemek.					
16. Okulda gördüğüm sorunların tüm okul üyeleri tarafından sahiplenilmesi için gündem yaratmak					
17. Okulun daha iyi bir vizyon oluşturmalarını sağlamak için çalışmalar yapmak					

3.BÖLÜM ÖĞRETMENLERİN ÖZERKLİK ALGI DÜZEYLERİNİ BELİRLEME ÖLÇEĞİ

EK-1

ÖĞRETMEN ÖZERKLİĞİ ALGI ÖLÇEĞİ					
	<u>Aşağıdaki maddeleri işaretlerken tamamen şahsi görüşünüz ön planda olmalıdır. Önceden belirlenmiş kararlara uyma durumunu dikkate almayınız.</u> Mevcut şartlar içerisinde aşağıda belirtilen özerklik durumlarına hangi düzeyde sahip olduğumuzu düşünüyorsunuz? Aşağıdaki ifadelere yönelik özerklik durumlarınızı maddelerin karşısındaki kutulara (x) işareti koyarak belirtiniz.	Beni hiç yansıtmıyor (1)	Beni biraz yansıtır (2)	Beni çoğunlukla yansıtır (3)	Beni tamamen yansıtır (4)
	Sınıfta Özerklik				
1.	Dersimin içeriğini öğretme sırasına kendim karar verebilirim.				
2.	Derste kullanacağım öğretim stratejisi, yöntem ve tekniğe karar verebilirim.				
3.	Öğrencilerin dersin kazanımlarına ulaşma düzeylerini belirlemek için kullanacağım değerlendirme araçlarına karar verebilirim.				
4.	Öğrencilerin başarısını değerlendireceğim ölçütlere karar verebilirim.				
	Okulda Özerklik				
5.	Okul Aile Birliği toplantılarında çekinmeden görüşlerimi söyleyebilirim.				
6.	Okul Disiplin Kurulu toplantılarında çekinmeden görüşlerimi söyleyebilirim.				
7.	Öğrencinin şubesini değiştirme ile ilgili karar verme sürecinde söz hakkına sahibim.				
	Mesleki Özerklik				
8.	Mesleki gelişimim için ihtiyaç duyduğum eğitim faaliyetlerini seçebilirim.				
9.	Mesleğim ile ilgili istediğim sivil toplum kuruluşlarına üye olabilirim.				
10.	Mesleğimle ilgili istediğim sempozyum, çalıştay, proje vb. toplantılara katılabilirim.				
11.	Meslektaşlarımla özgür bir şekilde ortak mesleki çalışmalar yapabilirim.				

Ek 2. Ölçek İzni

Değerli hocam merhaba ,

Prof. Dr. Kazım Çelik danışmanlığında, öğretmen liderlik davranışları ile öğretmen özerklik algıları arasındaki ilişki isimli yüksek lisans projesini yürütmekteyim. Öğretmen özerkliği algı ölçeğinizin kullanım iznini almak istiyorum. Teşekkür ederim.

 derya karad... 11 Tem
Alıcılar: ben, Seval

Merhaba,
Danışman hocam Prof. Dr. Seval FER ile geliştirmiş olduğumuz ölçeğe gösterdiğiniz ilgi için teşekkür ederim.
Ölçeği araştırmanızda kaynak göstermek şartıyla kullanabilirsiniz.
Herhangi bir soru ya da öneriniz olduğu takdirde bana ulaşabilirsiniz.
Ölçeğin geliştirme sürecinin yer aldığı ve maddelerinin bulunduğu yayımlanmış tam metin dosyası ektedir. İyi çalışmalar dilerim.

Arş. Gör. Derya KARADENİZ
İnönü Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü
Eğitim Programları ve Öğretim ABD

Ölçek izni Gelen Kutusu

 Özge Çimen 10 Tem
Alıcılar:

Değerli hocam merhaba ,

Prof. Dr. Kazım Çelik danışmanlığında, öğretmen liderlik davranışları ile öğretmen özerklik algıları arasındaki ilişki isimli yüksek lisans projesini yürütmekteyim. Öğretmen liderlik davranışı ölçeğinizin kullanım iznini almak istiyorum. Teşekkür ederim.

 Ozgur Bolat 11 Tem
Alıcılar: ben

ozge selam,
tabii ki kullanabilirsin. çalışmada kolaylıklar dilerim.
Ozgur

Ek 3. Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 30.09.2024-E.587993

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Sayı : E-93803232-622.02-587993
Konu : Belge Talepleri

Dağıtım Yerlerine

İlgide kayıtlı başvurunuz 23/09/2024 tarih ve 16-16 toplantı/karar nolu etik kurul toplantısında görüşülmüş olup, alınan karar ekte sunulmuştur.

Gereği için bilgilerinize arz ederim.

Prof. Dr. Mithat AYDIN
Kurul Başkanı V.

Ek: Karar

Dağıtım:
Gereği:
Eğitim Bilimleri Enstitüsüne

Bilgi:
Sayın Prof. Dr. Kazım ÇELİK

Evrak Tarih ve Sayısı: 30.09.2024-E.587993

T.C
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU

SAYI: 68282350/2024/16

Toplantı Tarihi:23.09.2024
Toplantı Sayısı:16
Toplantı Saati: 16:15

212 252 118 195
940
30.09.2024

KARAR 16- Üniversitemiz Eğitim Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi İ.Ö. tezsiz yüksek lisans programı 232284045 numaralı öğrencisi Özge ÇİMEN'in öğretim üyesi Prof.Dr. Kazım ÇELİK'in danışmanlığında yürüttüğü "Öğretmenlerin Liderlik Davranışları ile Özerklik Algıları Arasındaki İlişki" başlıklı projesine yönelik başvuru formu ile usul ve etik açıdan verdiği beyan ve ekler tetkik edilmiş olup; proje sahibinin, başvurusunda yer alan bilgi, belge ve taahhütnamelere uygun bilimsel davranışlar sergileyeceği kanaati oluşmuştur. İş bu karar oy birliği ile alınmıştır.

ASLI GİBİDİR
23.09.2024

Prof. Dr. Mithat AYDIN
Başkan V.

Ek 4. MEB Onayı

Başvuru Durumu: Onaylandı

Başvuru No: MEB.TT.2024.002649

Başvuru Tarihi: 05.10.2024

Uygulama Başlama Tarihi: 21.10.2024

Uygulama Bitiş Tarihi: 21.10.2025

Kişisel Bilgiler

T.C. Kimlik No: 1

Adı Soyadı: ÖZGE ÇİMEN

Telefon: 1

E-Posta:

Adres: Şemikler Mahallesi 3003 Sokak No:2 Uzun Yaşam Konutları 1 D1 Blok Daire:13 Kat:7

Başvuru Bilgileri

Başvuru Şekli: Üniversite

Başvurunun Yapıldığı Ülke: Türkiye

Başvuran Unvanı: Öğrenci

Kademe: Yüksek Lisans

Üniversite Adı: PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ

Fakülte / Enstitü / Yüksek Okul: EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ